

## I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

## IETEIKUMI

## EIROPAS SISTĒMISKO RISKU KOLĒĢIJA

## EIROPAS SISTĒMISKO RISKU KOLĒĢIJAS IETEIKUMS

(2013. gada 4. aprīlis)

par makrouzraudzības politikas vidēja termiņa mērķiem un instrumentiem

(ESRK/2013/1)

(2013/C 170/01)

EIROPAS SISTĒMISKO RISKU KOLĒĢIJAS VALDE,

iestāžu pilnvarām makrouzraudzības jomā<sup>(3)</sup> noteikto, precizējot makrouzraudzības politikas vidēja termiņa mērķus un instrumentus.

ņemot vērā Eiropas Parlamenta un Padomes 2010. gada 24. novembra Regulu (ES) Nr. 1092/2010 par Eiropas Savienības finanšu sistēmas makrouzraudzību un Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas izveidošanu<sup>(1)</sup> un jo īpaši tās 3. panta 2. punkta b), d) un f) apakšpunktu, kā arī 16.–18. pantu,

ņemot vērā Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas 2011. gada 20. janvāra Lēmumu ESRK/2011/1, ar ko pieņem Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas Reglamentu<sup>(2)</sup>, un jo īpaši tā 15. panta 3. punkta e) apakšpunktu, kā arī 18.–20. pantu,

tā kā:

(1) Finanšu stabilitāte ir priekšnosacījums tam, lai finanšu sistēma varētu nodrošināt kredītiņšanu un atbalstīt ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi. Finanšu krīze skaidri norādījusi, ka nepieciešama makrolīmeņa uzraudzība, kura samazina un novērš sistēmisko risku finanšu sistēmā. Šā ieteikuma mērķis ir veikt vajadzīgos turpmākos pasākumus darbojošās makrolīmeņa uzraudzības izveidē.

(2) Noturība pret sistēmiskajiem riskiem Savienībā ir atkarīga no pietiekama makrouzraudzības politikas regulējuma kopā ar mikrolīmeņa uzraudzību. Šis ieteikums papildina Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas 2011. gada 22. decembra Ieteikumā ESRK/2011/3 par nacionālo

(3) Ieteikums ESRK/2011/3 prasa dalībvalstīm noteikt iestādi, kurai uzticēts realizēt makrouzraudzības politiku. Līdzīgā veidā arī jaunais ierosinātais regulējums, kurš nosaka uzraudzības prasības kredītiestādēm (turpmāk – “CRD IV / CRR”), prasa dalībvalstīm noteikt iestādi, kura atbild par to pasākumu veikšanu, kas vajadzīgi, lai novērstu vai mazinātu sistēmisko risku vai makrolīmeņa riskus, kas apdraud finanšu stabilitāti nacionālajā līmenī<sup>(4)</sup>.

(4) Makrouzraudzības politikas galvenais mērķis ir garantēt finanšu sistēmas stabilitāti kopumā, tai skaitā stiprinot finanšu sistēmas noturību un mazinot sistēmisko risku veidošanos, tādējādi nodrošinot finanšu sektora ieguldījumu tautsaimniecības izaugsmē. Ieteikums ESRK/2011/3 norāda uz vidēja termiņa politikas mērķu noteikšanu kā uz darbības specifiskāciju noteikšanu galveno mērķu

<sup>(1)</sup> OV L 331, 15.12.2010., 1. lpp.

<sup>(2)</sup> OV C 58, 24.2.2011., 4. lpp.

<sup>(3)</sup> OV C 41, 14.2.2012., 1. lpp.

<sup>(4)</sup> Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par piekļuvi kredītiestāžu darbībai un kredītiestāžu un ieguldījumu sabiedrību konsultatīvo uzraudzību un par grozījumiem Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2002/87/EK par papildu uzraudzību kredītiestādēm, apdrošināšanas uzņēmumiem un ieguldījumu sabiedrībām finanšu konglomerātos (COM(2011) 453 galīgā redakcija) un priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par kredītiestāžu un ieguldījumu sabiedrību konsultatīvās uzraudzības prasībām (COM(2011) 452 galīgā redakcija).

sasniegšanai. Vidēja termiņa mērķu noteikšana padara makrouzraudzības politiku darboties spējīgāku, caurredzamāku un atbildīgāku, kā arī nosaka ekonomisko bāzi instrumentu izvēlei.

- (5) Turklāt makrouzraudzības politikas efektivitāte Savienībā ir atkarīga no makrouzraudzības instrumentu kopuma, ko attiecīgās makrouzraudzības iestādes piemēros, pamatojoties uz noteiktu rādītāju kopumu, kā arī ekspertu norādījumiem. Makrouzraudzības iestāžu tiešā kontrolē vai to ieteikumiem jābūt pakļautiem vajadzīgajiem makrouzraudzības instrumentiem, proti, vienam vai vairākiem instrumentiem attiecībā uz katru makrouzraudzības politikas vidēja termiņa mērķi. Instrumenti ciešākai makrouzraudzības politikas nostājai jāizmanto tad, kad to uzskata par piemērotu finanšu cikla stabilizācijai. Makrouzraudzības instrumentus varētu piemērot gan plašam risku lokam, gan konkrētām risku kategorijām, piemēram, riskiem saistībā ar noteiktām ārvalstu valūtām.
- (6) Eiropas Sistēmisko risku kolēģija (ESRK) savā 2012. gada 29. marta vēstulē Padomei, Eiropas Komisijai un Eiropas Parlamentam puda viedokli par makrouzraudzības iestāžu spēju ieviest CRD IV / CRR definētos makrouzraudzības instrumentus. ESRK jo īpaši uzsvēra, ka makrouzraudzības iestādēm gan dalībvalstu, gan Savienības līmenī jābūt iespējai uz laiku pastiprināt I pilāra prasības un pieprasīt papildu informācijas sniegšanu. Šīs prasības ietver kopējos kapitāla līmeņus, likviditātes prasības un ierobežojumus lieliem darījumiem un aizņemtajiem līdzekļiem, kā arī kapitāla prasības, kas attiecas uz atsevišķiem sektoriem vai konkrētām problēmām banku bilanciēs.
- (7) Arī CRD IV / CRR, neskatoties uz tā galvenokārt mikrouzraudzības raksturu, paredz makrouzraudzības instrumentu kopumu, ko noteiktos apstākļos piemēro attiecīgās makrouzraudzības iestādes. Šis ieteikums iesaka instrumentu, kas ietver arī CRD IV / CRR paredzētos instrumentus, sarakstu ko dalībvalstis varētu nodot makrouzraudzības iestāžu rīcībā, lai sasniegtu noteiktos vidēja termiņa mērķus, neierobežojot dalībvalstis turpmāku instrumentu izmantošanā.
- (8) Turklāt makrouzraudzības iestādēm jāizstrādā vispārēja politikas stratēģija makrouzraudzības instrumentu piemērošanai, lai veicinātu makrouzraudzības politikas lēmumu pieņemšanu, komunikāciju un atbildību.
- (9) Makrouzraudzības politikas efektivitāte ir atkarīga arī no dalībvalstu koordinācijas saistībā ar makrouzraudzības

instrumentu piemērošanu nacionālajā līmenī. Lai arī makrouzraudzības politikai kopumā ir būtiska pozitīva pārrobežu ietekme, dažreiz ir iespējama arī negatīva pārrobežu ietekme. Lai saglabātu vienoto tirgu, makrouzraudzības iestādēm jāizvērtē, kāds būs šīs pozitīvās un negatīvās ietekmes rezultāts. ESRK izvērtēs makrouzraudzības politikas iespējamo pārrobežu ietekmi un, neierobežojot attiecīgās Savienības tiesību normas, veicinās šo jautājumu pienācīgu koordināciju.

- (10) Laika gaitā, iestādēm gūstot informāciju par dažādu makrouzraudzības instrumentu efektivitāti, vidēja termiņa politikas mērķi un/vai makrouzraudzības instrumenti var tikt pārskatīti, ņemot vērā arī iespējamus jaunus riskus finanšu stabilitātei. Tam nepieciešams periodisks vidēja termiņa politikas mērķu un makrouzraudzības instrumentu novērtējums.
- (11) Spēkā esošajam un ierosinātajam Savienības tiesiskajam regulējumam raksturīgi sarežģīti un daudzveidīgi makrouzraudzības instrumentu kopumi, kurus, nākotnē pārskatot, ievērojami uzlabotu vienkāršošana un vispārēja saskaņotība. Savienības iestādes varētu arī izvērtēt iespēju makrouzraudzības instrumentus iekļaut tiesību aktos, kas attiecas ne vien uz bankām, bet arī uz citām finanšu sektora jomām.
- (12) Lai sasniegtu makrouzraudzības instrumentu saskaņotu piemērošanu un nodrošinātu makrouzraudzību visā Savienībā, ESRK var nākotnē apsvērt ieteikumus makrouzraudzības iestādēm, lai sniegtu norādījumus makrouzraudzības instrumentu piemērošanā.
- (13) Politikas noteicēji Eiropā un ārpus tās vērtē priekšrocības un trūkumus, ko sniegtu iespējamo instrumentu loka paplašināšana, lai novērstu vai samazinātu sistēmiskos riskus, kā arī tiesību aktu reformas, lai ierobežotu riskus finanšu sistēmai. ESRK turpinās analizēt citu apspriesto makrouzraudzības politikas regulējuma instrumentu efektivitāti un lietderīgumu.
- (14) Priekšlikums Padomes regulai par vienota uzraudzības mehānisma izveidi (VUM) <sup>(1)</sup>, par ko Padome vienojās 2012. gada 12. decembrī, uztic Eiropas Centrālajai bankai (ECB) pilnvaras vajadzības gadījumā piemērot augstākas prasības kapitāla rezervēm kā tās, ko noteikušas kompetentās vai norādītās iestādes iesaistītajās dalībvalstīs, un piemērot stingrākus pasākumus attiecībā uz sistēmiskajiem vai makrouzraudzības riskiem, ievērojot procedūras, kas noteiktas CRD IV / CRR regulējumā, gadījumos, kas konkrēti noteikti attiecīgajos Savienības tiesību aktos. ESRK ir mērķis sadarboties ar ECB

<sup>(1)</sup> Priekšlikums Padomes regulai, ar ko Eiropas Centrālajai bankai piešķir īpašus uzdevumus saistībā ar kredītiestāžu uzraudzību (COM(2012) 511 galīgā redakcija).

un nacionālajām kompetentajām iestādēm, kas veido VUM, kā arī ar Eiropas Uzraudzības iestādēm un citiem ESRK dalībniekiem, lai realizētu saskaņotu makrouzraudzības politiku Eiropas Savienībā.

- (15) Šis ieteikums neierobežo Savienības centrālo banku pilnvaras monetārās politikas jomā un to lomu maksājumu, klīringa un norēķinu infrastruktūras uzraudzībā.
- (16) ESRK ieteikumi tiek publicēti pēc tam, kad Eiropas Savienības Padome informēta par ESRK Valdes nolūku to darīt, un Padomei sniegta iespēja uz to atbildēt,

IR PIEŅĒMUSI ŠO IETEIKUMU.

#### 1. IEDAĻA

#### IETEIKUMI

#### A ieteikums – vidēja termiņa mērķu noteikšana

Makrouzraudzības iestādēm tiek ieteikts:

- noteikt un censties sasniegt makrouzraudzības politikas vidēja termiņa mērķus savās attiecīgajās nacionālajās finanšu sistēmās kopumā. Šiem vidēja termiņa mērķiem jākalpo tam, lai precizētu rīcību makrouzraudzības politikas galvenā mērķa sasniegšanai, kas nozīmē sniegt ieguldījumu finanšu sistēmas drošībā kopumā, tai skaitā stiprinot finanšu sistēmas noturību un mazinot sistēmisko risku veidošanos, tādējādi nodrošinot finanšu sektora ieguldījumu tautsaimniecības izaugsmē. Tas cita starpā nozīmē to, ka tiek atviegloti instrumenti, kas iepriekš tika izmantoti, lai padarītu stingrāku makrouzraudzības politikas nostāju;
- šiem vidēja termiņa politikas mērķiem jāparedz:
  - mazināt un novērst pārmērīgu kredītēšanas kāpumu un aizņemto līdzekļu īpatsvaru;
  - mazināt un novērst pārmērīgu termiņstruktūru neatbilstību un tirgus nelikviditāti;
  - ierobežot tiešo un netiešo riska darījumu koncentrāciju;
  - ierobežot neatbilstošu stimulu sistēmisko ietekmi, lai mazinātu morālo kaitējumu;
  - stiprināt finanšu infrastruktūru noturību;
- izvērtēt nepieciešamību noteikt papildu vidēja termiņa mērķus, ņemot vērā tirgus problēmas un valsts un/vai Savienības finanšu sistēmas konkrētas strukturālas īpašības, kas var būt par pamatu sistēmiskajam riskam.

#### B ieteikums – makrouzraudzības instrumentu izvēle

Dalībvalstīm tiek ieteikts:

- sadarbībā ar makrouzraudzības iestādēm izvērtēt, vai makrouzraudzības instrumenti, kas pašlaik ir minēti iestāžu tiešā kontrolē vai attiecībā uz kuriem tās var sniegt ieteikumus, ir pietiekami, lai efektīvi un lietderīgi sasniegtu Ieteikumā ESRK/2011/3 noteikto makrouzraudzības politikas galveno mērķi, kā arī to vidēja termiņa mērķus, kas noteikti saskaņā ar A ieteikumu. Izvērtējumā jāņem vērā, ka makrouzraudzības iestāžu tiešā kontrolē jābūt vai tām jāspēj sniegt ieteikumus par vismaz vienu makrouzraudzības instrumentu attiecībā uz katru makrouzraudzības politikas vidēja termiņa mērķi, lai gan var būt nepieciešams vairāk nekā viens instruments;
- ja izvērtējums norāda, ka pieejamie instrumenti nav pietiekami, sadarbībā ar nacionālajām makrouzraudzības iestādēm apsvērt papildu makrouzraudzības instrumentus, kas ir minēti iestāžu tiešā kontrolē vai attiecībā uz kuriem tās var sniegt ieteikumus. Šajā nolūkā tiek ieteikt apsvērt 1. tabulā norādīto instrumentu indikatīvo sarakstu:

#### 1. tabula

#### Makrouzraudzības instrumentu indikatīvs saraksts

#### 1. Mazināt un novērst pārmērīgu kredītēšanas kāpumu un aizņemto līdzekļu īpatsvaru

Pretcikliskais kapitāla buferis

Sektorālas kapitāla prasības (t. sk. finanšu sistēmas iekšējās prasības)

Aizņemto līdzekļu īpatsvara rādītāja izmantošana makrouzraudzības nolūkos

Aizdevuma summas attiecība pret nodrošinājuma vērtību (LTV)

Aizdevuma un ienākumu attiecība (LTI)

#### 2. Mazināt un novērst pārmērīgu termiņstruktūru neatbilstību un tirgus nelikviditāti

Likviditātes rādītāju (piemēram, likviditātes seguma rādītāja) korekciju izmantošana makrouzraudzības nolūkos

Finansējuma avotu ierobežojumu (piemēram, stabila finansējuma neto rādītāja) izmantošana makrouzraudzības nolūkos

Mazāk stabila finansējuma nesvērtā limita (piemēram, kredītu un noguldījumu attiecības) izmantošana makrouzraudzības nolūkos

Nodrošinājuma rezervju un diskontu prasības

### 3. Ierobežot tiešo un netiešo riska darījumu koncentrāciju

Lielo riska darījumu ierobežojumi

CCP klīringa prasība

### 4. Ierobežot neatbilstošu stimulu sistēmisko ietekmi, lai mazinātu morālo kaitējumu

Papildu kapitāla prasības SSFI

### 5. Stiprināt finanšu infrastruktūru noturību

Nodrošinājuma rezervju un diskontu prasības attiecībā uz CCP klīringu

Biežāka informācijas atklāšana

Strukturālais sistēmiskā riska kapitāla buferis

3. saskaņā ar 1. un 2. punktu izvēlēties jebkādu papildu makrouzraudzības instrumentus, ņemot vērā:

- a) to efektivitāti un lietderīgumu vidēja termiņa mērķu sasniegšanai to attiecīgajās jurisdikcijā saskaņā ar A ieteikumu;
- b) to spēju novērst sistēmisko risku strukturālo un ciklisko dimensiju to attiecīgajās jurisdikcijās;

4. papildus makrouzraudzības instrumentu izvēlei nodrošināt, ka makrouzraudzības iestādes tiek iesaistītas izstrādē un sniedz ieguldījumu nacionālajā līmenī ieviešot:

- a) sanācības un noregulējuma režīmus banku un nebanku finanšu iestādēm;
- b) noguldījumu garantiju shēmas;

5. izveidot tiesisko regulējumu, kas ļauj makrouzraudzības iestādēm tieši kontrolēt vai sniegt ieteikumus par makrouzraudzības instrumentiem, kas izvēlēti saskaņā ar šo ieteikumu.

## C ieteikums – politikas stratēģija

Makrouzraudzības iestādēm tiek ieteikts:

1. noteikt politikas stratēģiju, kura:

- a) sasaista makrouzraudzības politikas galveno mērķi ar vidēja termiņa mērķiem un makrouzraudzības instrumentiem, kas ir to tiešā kontrolē vai attiecībā uz kuriem tās var sniegt ieteikumus;
- b) izveido drošu regulējumu instrumentu piemērošanai saskaņā ar tiešās kontroles vai ieteikumu sniegšanas piln-

varām, lai sasniegtu makrouzraudzības politikas galveno mērķi un vidēja termiņa mērķus. Tam jāietver pienācīgi indikatori sistēmisko risku rašanās uzraudzībai un norādījumiem par lēmumu pieņemšanu attiecībā uz to, kā piemēro, deaktivē un kalibrē laikā mainīgos makrouzraudzības instrumentus, kā arī piemērots koordinācijas mehānisms, iesaistot attiecīgās nacionālā līmeņa iestādes;

c) veicina makrouzraudzības politikas caurredzamību un atbildību;

2. veikt turpmāku analīzi, pamatojoties uz makrouzraudzības instrumentu praktisko piemērošanu, lai stiprinātu makrouzraudzības politikas stratēģiju, t. sk. attiecībā uz:

a) instrumentiem, kas nav noteikti Savienības tiesību aktos, piemēram, aizdevuma summas attiecības pret nodrošinājuma vērtību prasību un aizdevuma un ienākumu attiecības prasību, un instrumentus, kas mazina un novērš pārmērīgu termiņstruktūru neatbilstību un tirgus nelikviditāti;

b) instrumentu transmisijas mehānismu, kā arī indikatoru noteikšanu, kas var sniegt informāciju, pieņemot lēmumus par piemērošanu, deaktivēšanu vai kalibrēšanu;

3. neierobežojot Savienības tiesību aktu attiecīgās normas, informēt ESRK pirms makrouzraudzības instrumentu piemērošanas nacionālā līmenī, ja sagaidāma ievērojama pārrobežu ietekme uz citām dalībvalstīm vai vienoto tirgu.

## D ieteikums – vidēja termiņa mērķu un instrumentu periodiska izvērtēšana

Makrouzraudzības iestādēm tiek ieteikts:

1. periodiski izvērtēt saskaņā ar A ieteikumu noteikto vidēja termiņa mērķu piemērotību, ņemot vērā makrouzraudzības politikas regulējuma piemērošanas gaitā gūto pieredzi, strukturālās pārmaiņas finanšu sistēmā un jaunu veidu sistēmisko risku rašanos;

2. periodiski pārskatīt saskaņā ar B ieteikumu izvēlēto makrouzraudzības instrumentu efektivitāti un lietderīgumu, lai sasniegtu galvenos un vidēja termiņa makrouzraudzības politikas mērķus;

3. ja to prasa saskaņā ar 1. punktu veiktā analīze, vajadzības gadījumā pielāgot vidēja termiņa mērķus, jo īpaši jaunu risku finanšu sistēmai rašanās gadījumā, ja tos nevar pienācīgi novērst esošā regulējuma ietvaros;

4. informēt attiecīgo iestādi savā dalībvalstī, lai izveidotu pienācīgu tiesisko regulējumu gadījumam, ja par vajadzīgu uzskata jaunus makrouzraudzības instrumentus;

5. ziņot ESRK par jebkurām pārmaiņām vidēja termiņa mērķu kopumā un makrouzraudzības instrumentos, kas ir to tiešā kontrolē vai attiecībā uz kuriem tās var sniegt ieteikumus, un par šo pārmaiņu pamatā esošo analīzi.

## E ieteikums – vienotais tirgus un Savienības tiesību akti

Savienības tiesību aktu topošās pārskatīšanas ietvaros Komisijai tiek ieteikts:

1. ņemt vērā nepieciešamību izveidot finanšu sistēmu ietekmējošo makrouzraudzības instrumentu saskaņotu kopumu, iekļaujot visu veidu finanšu starpniekus, tirgus, produktus un tirgus infrastruktūru;
2. nodrošināt, ka apstiprinātie mehānismi ļauj Savienības iestādēm un dalībvalstīm efektīvi sadarboties, un paredzēt pietiekamu elastīguma līmeni, lai makrouzraudzības iestādes var šos instrumentus aktivizēt, kad tas nepieciešams, tajā pašā laikā saglabājot vienoto tirgu.

### 2. IEDAĻA

#### ĪSTENOŠANA

##### 1. Interpretācija

1. Šajā ieteikumā piemēro šādas definīcijas:

- a) “finanšu sistēma” ir finanšu sistēma, kas definēta Regulā (ES) Nr. 1092/2010;
- b) “makrouzraudzības iestāde” ir nacionālā makrouzraudzības iestāde, kuras mērķi, regulējums, pilnvaras, atbildības prasības un citas īpašības izklāstītas Ieteikumā ESRK/2011/3;
- c) “tiešā kontrole” ir īsta un efektīva spēja noteikt un grozīt vidēja termiņa mērķu sasniegšanas nolūkā makrouzraudzības instrumentus attiecībā uz finanšu iestādēm, kas ietilpst attiecīgās makrouzraudzības iestādes darbības jomā;
- d) “tiesības sniegt ieteikumus” ir spēja ar ieteikumu palīdzību vadīt makrouzraudzības instrumentu piemērošanu, lai vajadzības gadījumā sasniegtu galvenos vai vidēja termiņa mērķus;
- e) “sistēmiskā riska strukturālā dimensija” ir risku izplatība finanšu sektoros;
- f) “sistēmiskā riska cikliskā dimensija” ir sistēmiskā riska pārmaiņas laika gaitā, kas rodas no finanšu iestāžu tendences uzņemties pārmērīgus riskus augšupejas laikā un pārmērīgi izvairīties no riskiem lejupslīdes laikā;
- g) “instrumenta efektivitāte” ir tas, ciktāl instruments var ietekmēt tirgu problēmas un sasniegt galvenos un vidēja termiņa mērķus;

- h) “instrumenta lietderīgums” ir instrumenta potenciāls sasniegt galvenos un vidēja termiņa mērķus ar minimālām izmaksām.

2. Pielikums ir šā ieteikuma neatņemama sastāvdaļa. Pamatteksta un pielikuma neatbilstības gadījumā noteicošais ir pamatteksts.

##### 2. Ieviešanas kritēriji

1. Uz šā ieteikuma ieviešanu attiecas šādi kritēriji:

- a) jānovērš labākās regulējuma vietas izvēles iespēja;
- b) pienācīga vērība jāpievērš proporcionalitātes principam, ievērojot atšķirības finanšu iestāžu sistēmiskajā nozīmīgumā un institucionālajās sistēmās, kā arī ņemot vērā katra ieteikuma mērķi un saturu.

2. Adresātiem tiek lūgts paziņot par darbībām, ko tie veikuši, reaģējot uz šo ieteikumu, vai pienācīgi pamatot darbību neveikšanu. Šajos pārskatos jāiekļauj vismaz:

- a) informācija par veikto darbību saturu un termiņiem;
- b) novērtējums par veikto darbību funkcionēšanu no šā ieteikuma mērķu sasniegšanas viedokļa;
- c) detalizēts pamatojums tam, kāpēc darbības netika veiktas, vai tam, kāpēc tās atšķiras no šā ieteikuma, tai skaitā arī attiecībā uz kavējumiem.

3. Papildu informācija par katra ierosinātā vidēja termiņa mērķa iezīmēm un īpatnībām atrodama šā ieteikuma pielikumā, kā arī vidēja termiņa mērķu sasniegšanas marouzraudzības instrumentu indikatīvajā sarakstā. Pielikums var palīdzēt adresātiem izvēlēties makrouzraudzības instrumentus, kā arī sagatavot piemērošanai politikas stratēģiju.

##### 3. Pārskatu sniegšanas termiņi

1. Adresātiem tiek lūgts paziņot par darbībām, ko tie veikuši, reaģējot uz šo ieteikumu, vai pienācīgi pamatot darbību neveikšanu, saskaņā ar turpmākajos punktos noteikto:

- a) A un B ieteikums – līdz 2014. gada 31. decembrim adresātiem tiek lūgts sniegt pārskatu ESRK, Eiropas Banku iestādei (EBI) un Padomei, paskaidrojot pasākumus, kas veikti, lai atbilstu A un B ieteikuma saturam. Dalībvalstis par pasākumiem, ko tās veikušas saistībā ar B ieteikumu, var sniegt pārskatu ar savu makrouzraudzības iestāžu palīdzību;
- b) C ieteikums – līdz 2015. gada 31. decembrim makrouzraudzības iestādēm tiek lūgts sniegt pārskatu ESRK, EBI un Padomei, paskaidrojot pasākumus, kas veikti, lai atbilstu C(1) ieteikuma saturam. C(2) un C(3) ieteikumiem nav nepieciešams īpašs pārskata sniegšanas termiņš. Informāciju, ko makrouzraudzības iestādes sniedz ESRK saskaņā ar C(3) ieteikumu, jādara pieejamu, paziņojot pienācīgu laiku iepriekš.

- c) D ieteikums – ieteikumam nav nepieciešams vienots pārskata sniegšanas termiņš. Ja tiek mainīti vidēja termiņa mērķi un instrumenti, kas ir makrouzraudzības iestāžu tiešā kontrolē vai attiecībā uz kuriem tās var sniegt ieteikumus, tām tiek lūgts pietiekamā laikā par to sniegt pārskatu ESRK saskaņā ar ieteikumu D(5);
- d) E ieteikums – ieteikumam nav nepieciešams īpašs pārskata sniegšanas termiņš. Komisija reizi divos gados sniedz pārskatu ESRK par to, kā makrouzraudzības politikas mērķi tiek iekļauti, sagatavojot tiesību aktus finanšu jomā. Pirmo pārskatu sniedz līdz 2014. gada 31. decembrim.
2. ESRK Valde var pagarināt iepriekšējos punktos noteiktos termiņus, ja dalībvalstīs jāveic tiesību aktu grozījumi, lai izpildītu kādu no ieteikumiem.

#### 4. Uzraudzība un novērtējums

1. ESRK Sekretariāts:
- a) palīdz adresātiem, tai skaitā, veicinot koordinētu pārskatu sniegšanu, nodrošinot attiecīgus paraugus un vajadzības gadījumā precizējot pārskatu sniegšanas kārtību un grafiku;
- b) pārbauda vai adresāti izpilda ieteikumus, tai skaitā, pēc to lūguma palīdzot adresātiem, un ar Koordinācijas komitejas palīdzību par izpildi ziņo ESRK Valdei.

2. ESRK Valde izvērtē darbības un pamatojumus, par kuriem ziņojuši adresāti, un vajadzības gadījumā lemj par to, ka šis ieteikums nav ievērots un adresāti nav pienācīgi pamatojuši savu bezdarbību.

#### 3. IEDAĻA

##### NOSLĒGUMA NOTEIKUMI

#### 1. ESRK norādījumi par makrouzraudzības instrumentu piemērošanu

ESRK var dot norādījumus makrouzraudzības iestādēm par to, kā labāk īstenot un piemērot makrouzraudzības instrumentus, sniedzot ieteikumus saskaņā ar Regulas (ES) Nr 1092/2010 16. pantu. Tie var ietvert indikatorus, kas palīdz makrouzraudzības instrumentu piemērošanā.

#### 2. Makrouzraudzības instrumentu turpmākās reformas

ESRK var nākotnē izskatīt šajā ieteikumā iekļautā makrouzraudzības instrumentu kopuma paplašināšanu, sniedzot ieteikumus saskaņā ar Regulas (ES) Nr 1092/2010 16. pantu.

Frankfurtē pie Mainas, 2013. gada 4. aprīlī

ESRK priekšsēdētājs

Mario DRAGHI

## PIELIKUMS IETEIKUMAM PAR MAKROUZRAUDZĪBAS POLITIKAS VIDĒJĀ TERMIŅA MĒRĶIEM UN INSTRUMENTIEM

## 1. Ievads

Makrouzraudzības iestādes izveidotas vai tiek veidotas lielākajā daļā Savienības dalībvalstu. Nākamais solis uz makrouzraudzības politikas darbību ir lietderīgu un efektīvu makrouzraudzības instrumentu izvēle, kas novērsīs vai mazinās sistēmiskos riskus finanšu sistēmā kopumā. Šajā pielikumā aplūkoti šīs izvēles pamatprincipi.

ESRK ieteikumā par nacionālo iestāžu pilnvarām makrouzraudzības jomā <sup>(1)</sup> runā par vidēja termiņa politikas mērķu noteikšanu, "lai precizētu rīcību galīgā mērķa sasniegšanai". Nosakot vidēja termiņa mērķus, makrouzraudzības politika kļūst operatīvāka, caurredzamāka un skaidrāka, kā arī nodrošina instrumentu izvēles ekonomisko bāzi. Tāpēc šajā pielikumā aplūkoti pamatprincipi balstīti uz iepriekš noteiktiem plašiem vidēja termiņa mērķiem. Tajā detalizēti skaidrots, kā indikatīvie instrumenti varētu palīdzēt sasniegt šos vidēja termiņa mērķus un kādi rādītāji liecinātu par nepieciešamību tos aktivizēt vai deaktivizēt. Iekļauta arī informācija par atsevišķu instrumentu juridisko pamatu. Gaidāms, ka turpmākajos Savienības tiesību aktos dažiem instrumentiem tiks nodrošināts vienots juridiskais pamats.

Piemērojot pamatprincipus, makrouzraudzības iestādēm par pamatu būtu jāņem finanšu stabilitātes riski nacionālajā līmenī. Šie riski dažādās valstīs var būt atšķirīgi, ņemot vērā, ka Savienībā atšķiras finanšu sistēmu iezīmes un finanšu cikli. Tādējādi, kā arī atspoguļojot faktu, ka makrouzraudzības politikas izstrāde atrodas pašā sākuma stadijā, dažādās dalībvalstīs instrumentu izvēle, iespējams, būs atšķirīga. Vienlaikus fakts, ka Savienības finanšu tirgiem raksturīga augsta integrācijas pakāpe, liek izvēlēties koordinētu pieeju. Koordinācija var uzlabot makrouzraudzības politikas efektivitāti, ierobežojot arbitražas un likumdošanas nepilnību izmantošanas apmērus. Tas arī ir būtiski, lai ņemtu vērā pozitīvu un negatīvu ietekmi uz citu dalībvalstu finanšu sistēmām un tautsaimniecībām un aizsargātu vienotā tirgus darbību. Lai gan laika gaitā Savienībā gaidāma turpmāka makrouzraudzības instrumentu kopuma konverģence, instrumentu izmantošana būs jāpielāgo atšķirīgajiem finanšu cikliem un nevienmērīgajiem riskiem.

Pielikums strukturēts šādi:

- 2. sadaļā sniegts makrouzraudzības politikas vidēja termiņa mērķu uzskaitījums un to sasaiste ar pamatā esošajām tirgus problēmām, kuras uzskatāmas par visbūtiskākajām makrouzraudzības politikai,
- 3. sadaļā aplūkoti makrouzraudzības instrumentu izvēles kritēriji un sniegts pārskats par vidēja termiņa mērķiem un indikatīvajiem makrouzraudzības instrumentiem,
- 1. papildinājumā sniegta atsevišķu makrouzraudzības instrumentu analīze. 2. papildinājumā aplūkoti apdrošināšanas makrouzraudzības elementi.

## 2. Vidējā termiņa mērķu noteikšana

ESRK ieteikums par nacionālo iestāžu pilnvarām makrouzraudzības jomā liek dalībvalstīm "noteikt, ka makrouzraudzības galvenais mērķis ir garantēt finanšu sistēmas stabilitāti kopumā, tai skaitā stiprinot finanšu sistēmas noturību un mazinot sistēmisko risku veidošanos, tādējādi nodrošinot finanšu sektora ieguldījumu tautsaimniecības izaugsmei."

Atbilstošajā literatūrā sistēmiskais risks tiek klasificēts divās dimensijās – strukturālajā un cikliskajā. **Strukturālā dimensija** attiecas uz riska sadali finanšu sistēmā. **Cikliskā dimensija** saistīta ar banku tendenci uzņemties pārmērīgu risku augšupejas laikā un pārmērīgu izvairīšanos no riskiem lejupslīdes laikā. Lai gan ir lietderīgi ņemt vērā strukturālo un ciklisko dimensiju, identificējot sistēmiskā riska un atbilstošo instrumentu noteicošos faktorus, ir grūti skaidri nodalīt abas dimensijas, ņemot vērā to ciešo savstarpējo saistību.

Vidēja termiņa mērķu konstatācija, pamatojoties uz konkrētām tirgus problēmām, kas dokumentētas literatūrā, var palīdzēt precizāk klasificēt makrouzraudzības instrumentus, nodrošināt šādu instrumentu kalibrēšanas un izmantošanas ekonomisko bāzi un uzlabot makrouzraudzības iestāžu atbildību. Praksē makrouzraudzības instrumenti bieži jau ir saistīti ar vidēja termiņa mērķiem. Pretcikliskā bufera mērķis, piemēram, ir pārmērīga kreditēšanas kāpuma izraisītā sistēmiskā riska mazināšana. Lai iegūtu visaptverošu skatījumu uz vidēja termiņa mērķiem, šajā pielikumā izmantota attiecīgā literatūra, lai konstatētu tirgus problēmas, kuras ir svarīgas saistībā ar makrouzraudzības politiku, pēc tam tās attiecinot uz individuālajiem mērķiem (sk. 1. tabulu) <sup>(2)</sup>.

<sup>(1)</sup> ESRK/2011/03, [http://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/recommendations/2011/ESRB\\_2011\\_3.lv.pdf](http://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/recommendations/2011/ESRB_2011_3.lv.pdf)

<sup>(2)</sup> Literatūras saraksts ir pārāk apjomīgs, lai to apkopotu šajā pielikumā. Sk., piemēram, Brunnermeier, M., Crockett, A., Goodhart, C., Persaud, A. and Shin, H. (2009), *The Fundamental Principles of Financial Regulation* ("Finanšu regulējuma pamatprincipi"), *Geneva Report on the World Economy* 11, ICBM, Geneva, and CEPR, London; Gorton, G. and He, P. (2008), *Bank Credit Cycles* ("Banku kredēšanas cikli"), *Review of Economic Studies* 75(4), 1181–1214. lpp., Blackwell Publishing; Bank of England (2009), *The Role of Macro-prudential Policy* ("Makrouzraudzības politikas loma"), Bank of England diskusiju materiāli, (2011), *Instruments of macroprudential policy* ("Makrouzraudzības politikas instrumenti"), diskusiju materiāli; Hellwig, M. (1995), *Systemic aspects of risk management in banking and finance* ("Banku un finanšu risku vadības sistēmiskie aspekti"), *Schweizerische Zeitschrift für Volkswirtschaft und Statistik*, 131, 723–737. lpp.; Acharya, V.V. (2009), *A Theory of Systemic Risk and Design of Prudential Bank Regulation* ("Sistēmisko risku teorija un banku regulējuma izstrāde"), *Journal of Financial Stability*, 5(3), 224–255. lpp.; Hanson, S., Kashyap, A. and Stein, J. (2011), *A Macro-prudential Approach to Financial Regulation* ("Makrouzraudzības pieeja finanšu regulējumam"), *Journal of Economic Perspectives* 25, 3–28. lpp.; Longworth, D. (2011), *A Survey of Macro-prudential Policy Issues* ("Makrouzraudzības politikas jautājumu apsekojums"), Mimeo, Carleton University.

Pirmais vidējā termiņa mērķis ir mazināt un novērst **pārmērīgu kredītēšanas kāpumu un aizņemto līdzekļu īpatsvaru**. Konstatēts, ka pārmērīgs kredītēšanas kāpums ir finanšu krīžu noteicošais faktors un aizņemto līdzekļu īpatsvaram ir pastiprinātāja loma. Atšķirība starp interneta (*dot-com*) burbuļa ietekmi, kam pamatā bija kapitāla vērtspapīru finansējums, un kredītu virzītā zemas kvalitātes hipotēku burbuļa plīšanu atspoguļo aizņemto līdzekļu īpatsvara nozīmi. Šajā sakarā iespējams nošķirt aizņemto līdzekļu īpatsvaru finanšu sistēmas *iekšienē* un aizņemto līdzekļu īpatsvaru *starp* finanšu iestādēm un reālās tautsaimniecības kredītņēmējiem (t. i., aplūkojot finanšu sistēmas iekšējās prasības neto izteiksmē). Makrouzraudzības politika varētu risināt pārmērīgu riska uzņemšanos augšupejas apstākļos, nosakot pastiprinātas kapitāla un nodrošinājuma prasības. Augšupejas laikā izveidotos buferus varētu izmantot lejupslīdes laikā, lai absorbētu zaudējumus, mazinātu aizņemto līdzekļu īpatsvara samazināšanas nepieciešamību un novērstu masveida noguldījumu izņemšanu no bankām, vienlaikus atbalstot kredītēšanu, lai uzturētu ekonomisko izaugsmi.

## 1. tabula

**Makrouzraudzības politikas vidējā termiņa mērķi un saistītās tirgus problēmas**

| Vidējā termiņa mērķis                                                             | Pamatā esošās tirgus problēmas                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|-----------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Mazināt un novērst pārmērīgu kredītēšanas kāpumu un aizņemto līdzekļu īpatsvaru   | <p>Kredītresursu trūkuma ārējā ietekme: pēkšņa stingrāku nosacījumu noteikšana aizdevuma saņemšanai, tādējādi samazinās aizdevumu pieejamība nefinanšu sektorā.</p> <p>Endogēniska riska uzņemšanās: stimuli, kas straujas izaugsmes apstākļos izraisa pārmērīgu riska uzņemšanos un banku gadījumā – aizdevumu standartu pasliktināšanos. Tas cita starpā skaidrojams ar kompetences demonstrēšanu, tirgus spiedienu palielināt peļņu vai stratēģisku sadarbību starp iestādēm.</p> <p>Riska ilūzija: kolektīva riska pietiekama nenovērtēšana, kas saistīta ar īstermiņa atmiņu un finanšu krīžu retumu.</p> <p>Masveida noguldījumu izņemšana no bankām: lielapjoma vai mazapjoma finansējuma izņemšana faktiskas vai iedomātas maksātnespējas gadījumā.</p> <p>Savstarpējās saiknes ārējā ietekme: kaitīgās sekas, ko izraisa nenoteiktība par notikumiem kādā iestādē vai tirgū.</p> |
| Mazināt un novērst pārmērīgu termiņstruktūru neatbilstību un tirgus nelikviditāti | <p>Ārkārtas aktīvu pārdošanas ārējā ietekme: izraisa aktīvu pārdošana piespiedu kārtā pārmērīgas aktīvu un pasīvu termiņstruktūru neatbilstības dēļ. Tas var radīt likviditātes spirāli, sarūkošām aktīvu cenām izraisot turpmāku pārdošanu, aizņemto līdzekļu īpatsvara samazināšanu un ietekmi uz finanšu iestādēm ar līdzīgām aktīvu grupām.</p> <p>Masveida noguldījumu izņemšana no bankām</p> <p>Tirgus nelikviditāte: starpbanku vai kapitāla tirgu izsīkšana, ko izraisa vispārējs konfidences zudums vai ļoti pesimistiskas prognozes.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| Ierobežot tiešo un netiešo riska darījumu koncentrāciju                           | <p>Savstarpējās saiknes ārējā ietekme</p> <p>Ārkārtas aktīvu pārdošanas ārējā ietekme: to izraisa aktīvu pārdošana piespiedu kārtā par neatbilstošu cenu, ņemot vērā riska darījumu sadalījumu finanšu sistēmā.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| Ierobežot neatbilstošu stimulu sistēmisko ietekmi, lai mazinātu morālo kaitējumu  | <p>Morālais kaitējums un princips "pārāk liels, lai bankrotētu": pārmērīga riska uzņemšanās, pastāvot gaidām par atbalsta saņemšanu atsevišķas finanšu iestādes iedomātā sistēmiskā nozīmīguma dēļ.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| Stiprināt finanšu infrastruktūru noturību                                         | <p>Savstarpējās saiknes ārējā ietekme</p> <p>Ārkārtas aktīvu pārdošanas ārējā ietekme</p> <p>Riska ilūzija</p> <p>Līgumu nepilnības: atalgojuma struktūra, kas stimulē riskantu uzvedību.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |

Otrais vidējā termiņa mērķis attiecas uz pārmērīgu **termiņstruktūru neatbilstību**, t. i., apmēru, kādā ilgtermiņa aktīvi finansēti ar īstermiņa saistībām. Pieredze rāda, ka kredītešanas cikli sakrīt ar pastiprinātu paļaušanos uz īstermiņa finansējumu. Tas palielina finanšu stabilitātes riskus lielākas nelikviditātes, ārkārtas aktīvu pārdošanas un kaitīgās ietekmes izplatīšanās dēļ. Šis vidējā termiņa mērķis galvenokārt vērsts uz aktīvu **tirgus likviditāti** un īstermiņa finansējuma izmantošanu, kā arī uz informācijas asimetriskumu, kas var radīt saistību starp finansējuma jautājumiem un aktīvu cenām. Lai risinātu termiņstruktūru neatbilstību, makrouzraudzības politikas ietvaros bankām var pieprasīt finansēt nelikvidos aktīvus ar stabili finansējumu un turēt augstas kvalitātes likvidus aktīvus, lai nodrošinātu īstermiņa finansējuma pārfinansēšanu. Šo pasākumu mērķis ir pasargāt bankas no tirgus nelikviditātes un ar to saistītā spiediena veikt aktīvu ārkārtas pārdošanu, kā arī pret noguldījumu masveida aizplūšanu un citām finanšu iestādēm.

Trešais vidējā termiņa mērķis ir ierobežot **tiešo un netiešo riska darījumu koncentrāciju, ņemot vērā to riskantuma pakāpi**. Tiešu koncentrācijas risku izraisa lieli riska darījumi ar nefinanšu sektoru (piemēram, mājokļu tirgū, valsts parāda tirgū), kā arī starp finanšu sektoriem un/vai finanšu sabiedrībām. Turklāt netiešie riska darījumi sistēmas iekšienē rodas sakarā ar finanšu iestāžu savstarpējām saiknēm un kopējo riska darījumu kaitīgajām sekām. Liela riska darījumus var ierobežot, nosakot limitus konkrētiem finanšu sektoriem un darījumu partneriem (vai to grupām) vai ieviešot bloķēšanas sistēmas, piemēram, CCP, kas palīdz samazināt iespējamo negaidītas saistību neizpildes vai finanšu iestāžu kopēju riska darījumu izraisīto domino efektu (piemēram, kaitīgu ietekmi un ārkārtas aktīvu pārdošanu).

Ceturtais vidējā termiņa mērķis ir ierobežot **neatbilstošu stimulu sistēmisko ietekmi, lai mazinātu morālo kaitējumu**. Tas ietver sistēmiski nozīmīgu iestāžu noturības stiprināšanu, kompensējot netiešu valdības garantiju negatīvo ietekmi. Arī uzticama kārtība organizētai darbības izbeigšanai un sanācijai ir būtiska, lai novērstu morālo kaitējumu. Visbeidzot var izmantot citus pasākumus, piemēram, aicināt tirgus dalībniekus piedalīties ar savām investīcijām, vai veikt pasākumus saistībā ar vadības atalgojumu.

Piektais vidējā termiņa mērķis ir stiprināt **finanšu infrastruktūru noturību**. To iespējams panākt divējādi – mazinot iespējamās ārējās sekas finanšu sistēmas infrastruktūrā<sup>(1)</sup> un novēršot morālā kaitējuma ietekmi, kas varētu rasties saistībā ar institucionālo struktūru. Tas varētu aptvert tiesību sistēmas, kredītreitinga aģentūras, noguldījumu garantiju sistēmas un tirgus praksi.

### 3. Makrouzraudzības instrumentu izvēle

Pēc tam, kad noteikti makrouzraudzības politikas vidējā termiņa mērķi, nākamais solis ir instrumentu izvēle, kurus varētu lietot šo mērķu sasniegšanai. Instrumenti jāizraugās, pamatojoties uz to **lietderību un efektivitāti** vidējā termiņa mērķu un galīgo mērķu sasniegšanā.

**Lietderība** attiecas uz to, kādā pakāpē/apjomā iespējams risināt tirgus problēmas un sasniegt vidējā termiņa mērķus un galīgos mērķus. Katram vidējā termiņa mērķim kā minimums nepieciešams vismaz viens lietderīgs instruments (Tinbergen likums). Praksē pamatojama vairāku savstarpēji papildinošu instrumentu izmantošana, īpaši, ja tas mazina regulatīvās arbitražas ietekmi un neskaitdribu par transmisijas mehānismu.

Šajā sakarā būtu atbilstoši apsvērt, kā ar **koordinācijas** palīdzību varētu izvairīties no politikas arbitražas: lai gan dažus instrumentus ir lietderīgi piemērot valsts līmenī (piemēram, aizdevumu summas un nodrošinājuma vērtības rādītāju vai aizdevumu un ienākumu attiecību), citus vajadzētu piemērot vismaz Savienības līmenī (piemēram, nodrošinājuma rezervju un diskontu prasības, CCP klīringa prasību). Lai gan lielākajai daļai instrumentu būtu zināma pozitīva ietekme, tos piemērojot valsts līmenī, tos tomēr labvēlīgi ietekmētu Savienības mēroga koordinācija. Koordinācija ir būtiska ne tikai instrumentu lietderības uzlabošanai, bet arī ņemot vērā pozitīvo un negatīvo ietekmi uz citu dalībvalstu finanšu sistēmām, kā arī lai aizsargātu vienotā tirgus pareizu darbību.

**Efektivitāte** attiecas uz mērķu sasniegšanu ar minimālām izmaksām. Būtisks jautājums ir samērs starp noturību un izaugsmi, jo noturības palielināšana saistīta ar izmaksām. Tas nozīmē, ka ieteicams izvēlēties instrumentus, kas veicina ilgtermiņa izaugsmi, ierobežojot sistēmisko risku, un instrumentus ar mazāku ietekmi uz citiem politikas instrumentiem.

2. tabulā ietverts indikatīvs makrouzraudzības instrumentu saraksts atbilstoši vidējā termiņa mērķiem<sup>(2)</sup>. Papildus

2. tabulā ietvertajiem instrumentiem dalībvalstis var izvēlēties instrumentus, kuri vislabāk novērš konkrētus finanšu stabilitātes riskus nacionālajā līmenī. Turklāt mērķu un instrumentu sistēma periodiski jānovērtē un tai jāatspoguļo jaunākā pieejamā informācija par makrouzraudzības politiku, kā arī jaunu sistēmiskā riska avotu rašanos.

<sup>(1)</sup> Centrālo banku pārraudzības pienākumus parasti uzskata par to finanšu stabilitātes nodrošināšanas funkcijas neatņemamu elementu. Neatkarīgi no institucionālās kārtības makrouzraudzības iestādei cieši jāsadarbojas ar institūciju, kura atbild par infrastruktūras pārraudzību, lai sasniegtu šo vidējā termiņa mērķi.

<sup>(2)</sup> Šie instrumenti izvēlēti no gara visu iespējamo instrumentu saraksta, pamatojoties uz hierarhisku trūkumu analīzi un ESRK Instrumentu darba grupas locekļu apspējošiem, kuru pamatā ir iepriekšminētie atlases kritēriji.

## 2. tabula

**Vidējā termiņa mērķi un indikatīvie makrouzraudzības instrumenti****1. Mazināt un novērst pārmērīgu kredītēšanas kāpumu un aizņemto līdzekļu īpatsvaru**

- Pretcikliskais kapitāla buferis
- Sektorālas kapitāla prasības (t. sk. finanšu sistēmas iekšējās prasības)
- Aizņemto līdzekļu īpatsvara rādītāja izmantošana makrouzraudzības nolūkos
- Aizdevuma summas attiecība pret nodrošinājuma vērtību (LTV)
- Aizdevuma un ienākumu attiecība (LTI)

**2. Mazināt un novērst pārmērīgu termiņstruktūru neatbilstību un tirgus nelikviditāti**

- Likviditātes rādītāju (piemēram, likviditātes seguma rādītāja) korekciju izmantošana makrouzraudzības nolūkos
- Finansējuma avotu ierobežojumu (piemēram, stabila finansējuma neto rādītāja) izmantošana makrouzraudzības nolūkos
- Mazāk stabila finansējuma nesvērtā limita (piemēram, kredītu un noguldījumu attiecības) izmantošana makrouzraudzības nolūkos
- Nodrošinājuma rezervju un diskontu prasības

**3. Ierobežot tiešo un netiešo riska darījumu koncentrāciju**

- Lielo riska darījumu ierobežojumi
- CCP klīringa prasība

**4. Ierobežot neatbilstošu stimulu sistēmisko ietekmi, lai mazinātu morālo kaitējumu**

- Papildu kapitāla prasības SSFI

**5. Stiprināt finanšu infrastruktūru noturību**

- Nodrošinājuma rezervju un diskontu prasības attiecībā uz CCP klīringu
- Biežāka informācijas atklāšana
- Strukturālā sistēmiskā riska buferis

Makrouzraudzības instrumentu ierobežotais pielietojums traucē veikt to **lietderības un efektivitātes** stabilu kvantitatīvo analīzi. Dati no nacionālajā līmenī gūtās pieredzes kopumā ir ierobežoti. Tomēr 1. papildinājumā sniegtā politikas transmisijas un instrumentu praktiskā pielietojuma analīze norāda, ka zināšanas ir pilnīgākas attiecībā uz dažiem instrumentiem (piemēram, uz kapitāla prasībām balstītiem instrumentiem, lielo riska darījumu ierobežojumiem, LTV/LTI ierobežojumiem). Par citiem instrumentiem (piemēram, nodrošinājuma rezervju un diskontu prasībām, CCP klīringa prasībām) zināšanas nav tik pilnīgas. Dažādie instrumentu transmisijas kanāli un piemērošanas jomas veicina **savstarpējās papildināšanās iespējas**. Piemēram, uz kapitāla prasībām balstītos instrumentus (ietekmē aktīvu cenas) un LTV/LTI ierobežojumus (mazina finanšu pakalpojumu kvantitāti) varētu izmantot vienlaikus, lai ierobežotu pārmērīgu kredītēšanas apjoma kāpumu. Lielo riska darījumu ierobežojumus un CCP klīringa prasības arī varētu piemērot vienlaikus, jo to mērķis ir mazināt darījumu partneru risku dažādu veidu darījumos. Papildus 2. tabulā minētajiem instrumentiem makrouzraudzības iestādēm jāpiedalās sanācības un noregulējuma plānu un noguldījumu apdrošināšanas sistēmu izstrādē un īstenošanā, ņemot vērā to nozīmi finanšu sistēmas darbības drošībai. Lai gan daži no specifiskajiem instrumentiem, kas minēti 2. tabulā, izstrādāti banku sektoram, tos var piemērot arī citos sektoros: 2. papildinājumā aplūkota iespējamā makrouzraudzības politikas loma apdrošināšanā.

Visbeidzot, runājot par instrumentu juridisko pamatu, paredzams, ka gaidāmā Kapitāla pietiekamības regula un Kapitāla pietiekamības direktīva (CRR/CRD IV) bankām un lielajām ieguldījumu sabiedrībām nodrošinās iespēju īstenot dažu instrumentu, kuri minēti 2. tabulā, stingrāku kalibrēšanu noteiktos apstākļos. Tas atbilst ESRK dokumentam par

makrouzraudzības politikas principiem Savienības tiesību aktos attiecībā uz banku sektoru<sup>(1)</sup>. Savienības tiesību aktos neietvertos instrumentus<sup>(2)</sup> var piemērot nacionālā līmenī, ja tiem ir atbilstošs juridiskais pamats<sup>(3)</sup>. Taču detalizētu noteikumu trūkums Savienības līmenī nenozīmē, ka dalībvalstis varēs pilnīgi brīvi piemērot nacionālos noteikumus, jo daži Savienības tiesību aktu principi, piemēram, aizliegums ieviest brīvas kapitāla aprites ierobežojumus, varētu ierobežot valstu izvēli.

### 1. papildinājums

#### ESRK analizētie makrouzraudzības instrumenti

Šajā papildinājumā sniegts īss apskats par ESRK analizētajiem makrouzraudzības instrumentiem, kas sagrupēti, vadoties pēc vidējā termiņa mērķiem. Tajā īsumā aprakstīts, kā katrs instruments tiek definēts, kā tas darbojas (t. i., kas zināms par tā transmisijas mehānismu), pēc kādiem rādītāju veidiem līdztekus ekspertu slēdzienam var vadīties, pieņemot lēmumu aktivizēt vai deaktivizēt attiecīgo instrumentu, un kā tas var papildināt citus instrumentus. Lai gan attiecībā uz dažiem instrumentiem veikta plaša konceptuālā analīze, pieredze saistībā ar šo instrumentu izmantošanu Savienībā vairumā gadījumu ir ierobežota (lai gan daži instrumenti, piemēram, *LTV/LTI* limiti iepriekš ir izmantoti). Ārkārtīgi svarīgi veikt turpmāku analīzi par to potenciālo ietekmi, rādītājiem un savstarpējās papildināšanas iespējām.

#### 1. Mazināt un novērst pārmērīgu kredītēšanas kāpumu un aizņemto līdzekļu īpatsvaru

##### Pretcikliskais kapitāla buferis

Pretcikliskais kapitāla buferis ir kapitāla prasība, ko nosaka papildu kapitāla saglabāšanas buferim. Var noteikt lielāku vai mazāku papildu prasību pretcikliskā nolūkā atkarībā no sistēmiskā riska pārmaiņām laika gaitā (īpaši kredītcikla rezultātā). Pretcikliskā kapitāla bufera mērķis ir pasargāt banku sistēmu no potenciāliem zaudējumiem gadījumos, kad pārmērīgs kredītēšanas kāpums saistīts ar sistēmisko risku palielināšanos. Šim instrumentam ir tieša ietekme uz noturību: kapitāla buferi tiek veidoti periodos, kad pieaug sistēmiskie riski, un, šiem riskiem mazinoties, tos var izlietot.

Pretcikliskajiem kapitāla buferiem var būt netieša ietekme – tie var palīdzēt novērst kredītcikla ekspansīvo posmu, mazinot kredītu piedāvājumu vai palielinot kredītu izmaksas. Kredītu piedāvājums var sarukt, ja bankas, samazinot riska svērtos aktīvus, palielina kapitāla rādītājus. Kredītu izmaksas var pieaugt sakarā ar kopējo kapitāla izmaksu pieaugumu, ko bankas novirza uz saviem klientiem, nosakot augstākas aizdevumu procentu likmes. Abi šie transmisijas kanāli var veicināt kredītu apjoma samazināšanos, kas savukārt palīdz novērst sistēmisko risku veidošanos. Līdzīgā veidā bufera likvidēšana, kredītciklam sasniedzot pavērsiena punktu, var mazināt risku, ka regulatīvās kapitāla prasības varētu ierobežot kredītu piedāvājumu. Neskaidrības attiecībā uz netiešo ietekmi ir lielākas nekā attiecībā uz tiešo ietekmi, un šajā sakarā nepieciešams veikt tālāku izpēti. Iespējamā bremzējošā ietekme uz kredītēšanas kāpumu kredītcikla augšējā punktā jāuzlūko kā potenciāls pozitīvs blakusefekts, nevis kā pretcikliskā kapitāla bufera režīma mērķis.

Politikas veidotāji, ieviešot pretciklisko kapitāla buferi, savos spriedumos var vadīties pēc kredītu attiecības pret IKP novirzēm no ilgtermiņa tendences, kā arī citiem atbilstošiem rādītājiem. Empīriskā analīze līdz šim pievērsusies galvenokārt kredītu attiecības pret IKP starpības iezīmēm. Šī starpība parāda kredītu attiecības pret IKP novirzes no ilgtermiņa tendences, un pozitīvas starpības gadījumā tiek uzskatīts, ka pastāv pārmērīgs kredītēšanas kāpums. Starptautisko norēķinu bankas veiktais pētījums par dažādām valstīm uzskatāmi parādījis, ka kredītu attiecības pret IKP starpība vēsturiski ļoti labi signalizējusi par finanšu krīzēm. Vienlaikus atsevišķu valstu pieredze liecina, ka šis rādītājs ne vienmēr raidījis pareizo signālu bufera aktivizēšanai vai konsekventi sekmīgi signalizējis bufera likvidācijas posmu. Izveidota ESRK ekspertu grupa, kuras uzdevums ir sniegt papildu norādījumus par bufera ieviešanu, īpaši veicot turpmāku dažādu valstu pieredzes analīzi par citiem iespējamajiem rādītājiem, ko varētu izmantot Savienības dalībvalstīs.

Pretcikliskais kapitāla buferis paredzēts CRD IV projektā, un tādējādi tas jāievieš nacionālajos tiesību aktos. Pretciklisko kapitāla buferu režīma projekts nodrošina makrouzraudzības iestādēm elastību attiecībā uz bufera ieviešanu saskaņā ar noteiktiem principiem un ieteikumiem par rādītājiem<sup>(4)</sup> un nosaka savstarpējās atkarības līmeni attiecībā uz to ieviešanu.

<sup>(1)</sup> ESRB, *Principles for macro-prudential policies in EU legislation on the banking sector*, 2 April 2012 (ESRK, "Makrouzraudzības politikas principi ES tiesību aktos attiecībā uz banku sektoru"), <http://www.esrb.europa.eu/news/pr/2012/html/pr120402.en.html>

<sup>(2)</sup> Daži instrumenti, kuri nav attēloti 2. tabulā, ir minēti ES tiesību aktos (piemēram, īsās pozīcijas pārdošanas aizliegums).

<sup>(3)</sup> ESRK pētījums par ES tiesību aktos neiekļautajiem instrumentiem liecina, ka *LTV limiti* ietverti 16 dalībvalstu nacionālajā makrouzraudzības sistēmā, bet tikai 7 valstīs tos izmanto makrouzraudzības mērķiem; *LTI limiti* ietverti 12 dalībvalstu nacionālajā makrouzraudzības sistēmā, bet tikai 2 valstīs tos izmanto makrouzraudzības mērķiem; *nesvērti likviditātes limiti* ietverti 3 dalībvalstu nacionālajā makrouzraudzības sistēmā un tos var izmantot arī makrouzraudzības mērķiem; *sanācijas un noregulējuma režīmi/plāni* ietverti 11 dalībvalstu nacionālajā makrouzraudzības sistēmā, 8 valstīs tos izmanto makrouzraudzības mērķiem. Sešās dalībvalstīs īstenoti daži pasākumi šāda režīma ieviešanai. Gaidāms, ka četrās no šīm valstīm sanācijas vai noregulējuma plāni būs pieejami makrouzraudzības mērķiem.

<sup>(4)</sup> "Ierobežotas rīcības brīvības" princips ietver ESRK norādījumus, nosakot etalonu attiecībā pret makroekonomisku mainīgo lielumu, saziņu un caurredzamību.

**Sektorālās kapitāla prasības (t. sk. prasības attiecībā uz finanšu sistēmas iekšējiem riska darījumiem)**

Kopējās kapitāla prasības, piemēram, pretcikliskie kapitāla buferi, var būt relatīvi mazefektīvi gadījumos, kad jānovērš pārmērīga aktivitāte atsevišķos sektoros. Šādos gadījumos mērķtiecīgāks līdzeklis var būt sektorālās kapitāla prasības <sup>(1)</sup>, ja sistēmiskie riski pietiekamā mērā nav novēršami ar mikrouzraudzības prasību palīdzību. Tās var piemērot a) ieviešot katram attiecīgajam sektoram vai aktīvu grupai noteikto mikrouzraudzības kapitāla prasību svēršanu ar reizinātāja palīdzību vai b) nosakot papildu kapitāla prasību vai kapitāla palielinājumu bankas riska svērtajiem aizdevumiem kādam konkrētam sektoram vai aktīvu grupai. Var noteikt arī risku svēruma zemāko robežu.

Transmisijas mehānisms ir līdzīgs kā pretcikliskā kapitāla bufera gadījumā, bet ir divas atšķirības. Pirmkārt, palielinot kapitāla prasības noteiktam sektoram, rodas relatīvo cenu pārmaiņas, tādējādi samazinot aizdevumu apjomu (kāpumu) attiecīgajam sektoram, jo šajā sektorā būs vērojama attiecīgo finansējuma robežizmaksu pieauguma tendence. Otrkārt, ticamāk, ka gadījumā, ja kāds sektors tiks izdalīts kā īpaši riskants, bankas samazinās aizdevumus, nevis palielinās kapitālu.

Šis instruments būtu izmantojams tad, ja vērojama sistēmiskā riska palielināšanās saistībā ar kādu konkrētu sektoru vai aktīvu grupu. Viens no potenciālajiem šādas risku palielināšanās rādītājiem varētu būt kredītēšanas dati pa sektoriem, kurus varētu aprēķināt kā atsevišķu sektoru kredītu attiecības pret IKP starpību. Arī citi papildu dati, piemēram, hipotekāro kredītu apjomi vai nekustamo īpašumu cenas nekustamo īpašumu sektoram, varētu būt nozīmīgi risku veidošanās rādītāji.

CRR projektā paredzēta iespēja saskaņā ar Savienības mēroga procedūru koriģēt kapitāla prasības attiecībā uz darījumiem ar mājokļiem un komercīpašumiem, kā arī finanšu sistēmas iekšējiem darījumiem saistībā ar makrouzraudzību vai sistēmiskajiem riskiem.

**Aizņemto līdzekļu īpatsvara rādītāja izmantošana makrouzraudzības nolūkos**

Aizņemto līdzekļu īpatsvara rādītāju definē kā bankas kapitāla attiecību pret kopējiem (ne riska svērtajiem) aktīviem. Makrouzraudzības nolūkos aizņemto līdzekļu īpatsvara rādītāja prasības kapitāla palielinājuma veidā varētu piemērot visām bankām un tās, iespējams, varētu būt arī laikā mainīgas. Īpaši makrouzraudzības nolūkos piemērojot laikā mainīgas riska svērtās kapitāla prasības, arī aizņemto līdzekļu īpatsvara rādītāja prasības laikā gaitā varētu mainīt, lai saglabātu to aizsargmehānisma funkciju. Kā makrouzraudzības instrumentam aizņemto līdzekļu īpatsvara rādītāja prasībām ir tāda priekšrocība, ka tās ir relatīvi vienkāršas un caurredzamas.

Aizņemto līdzekļu īpatsvara rādītāja prasībām ir līdzīgs transmisijas mehānisms kā riska svērtajām kapitāla prasībām. Ja aizņemto līdzekļu īpatsvara rādītāja prasības ir stingrākas nekā riska svērtās kapitāla prasības, bankas varētu piesaistīt pašu kapitālu, paturēt peļņu vai samazināt aktīvus, lai izpildītu augstākās prasības <sup>(2)</sup>. Kredītu izmaksas, visticamāk, pieaugtu, un izsniegto kredītu skaits varētu samazināties <sup>(3)</sup>.

Reizēm uzskata, ka aizņemto līdzekļu īpatsvars ir sistēmiskā riska rādītājs. BCBS pētījumā patiešām atklājās, ka aizņemto līdzekļu īpatsvara rādītājs ļāva identificēt bankas, kurām nesenās finanšu krīzes laikā bija nepieciešams valsts sektora atbalsts <sup>(4)</sup>. Turklāt, pieņemot lēmumus par aizņemto līdzekļu īpatsvara rādītāju, varētu izmantot arī citus rādītājus, kuri varētu būt svarīgi arī pretcikliskā kapitāla bufera gadījumā.

Kad saskaņā ar gaidāmo CRR pēc novērošanas perioda tas būs pieņemts kā detalizēti izstrādāts un saistošs instruments, var tikt atļauta stingrākas aizņemto līdzekļu īpatsvara rādītāja prasības noteikšana makrouzraudzības nolūkos atbilstoši Savienības mēroga procedūrai. Pirms harmonizācijas visā Savienībā, var paredzēt tās pielietojumu nacionālā līmenī.

**Prasības saistībā ar aizdevuma summas attiecību pret nodrošinājuma vērtību (LTV) un aizdevuma un ienākumu attiecību (LTI)**

Prasības saistībā ar aizdevuma summas attiecību pret nodrošinājuma vērtību (*loan-to-value*; LTV) ir limits, ko nosaka aizdevuma vērtībai attiecībā pret aizdevuma pamatā esošo nodrošinājumu (piemēram, mājokļa īpašumu), savukārt prasības saistībā ar aizdevuma un ienākumu attiecību (*debt (service)-to-income*; LTI) ir limits, ko nosaka parāda apkalpošanas izmaksām attiecībā pret rīcībā esošajiem ienākumiem. Atsauces punkts šajā gadījumā ir citāds nekā līdz šim aplūkoto instrumentu gadījumā – tas ir līgums starp klientu un finanšu institūciju, nevis pati institūcija.

<sup>(1)</sup> Sektorālās kapitāla prasības aptver gan uz iekšējiem reitingiem balstīto modeļu risku svērumus, gan kalibrāciju konkrētiem sektoriem vai aktīvu klasēm.

<sup>(2)</sup> Sk. riska svērtā kapitāla paņēmieni transmisijas mehānisma aprakstu.

<sup>(3)</sup> Prasības samazinājuma gadījumā vajadzētu notikt pretējam procesam. Taču tirgus spriedzes apstākļos bankas nevarētu pilnā mērā samazināt aizņemto līdzekļu īpatsvara (vai riska svērtā kapitāla) rādītāju un tādējādi lejupslīdes gadījumā šā paņēmiena efektivitāte potenciāli samazinātos.

<sup>(4)</sup> Sk. BSBC (2010), *Calibrating regulatory minimum capital requirements and capital buffers: a top-down approach* ("Minimālo regulējošo kapitāla prasību un kapitāla buferu kalibrēšana: lejupvērsta pieeja"). Turklāt arī vairākos citos pētījumos atklājies, ka aizņemto līdzekļu īpatsvars ir spēcīgs sistēmiskā riska rādītājs (Barrell, Davis and Liadze (2010), *Calibrating Macro-prudential Policy* ("Makrouzraudzības politikas kalibrēšana"); Kato, Kobayashi and Sita (2010), *Calibrating the level of capital: the way we see it* ("Kapitāla apjoma kalibrēšana: mūsu izpratne par to"); Adrian and Shin (2010), *Liquidity and Leverage* ("Likviditāte un aizņemto līdzekļu īpatsvars"); Papanikolaou and Wolff (2010), *Leverage and risk in US commercial banking in the light of the current financial crisis* ("ASV komercbanku aizņemto līdzekļu īpatsvars un riski pašreizējās finanšu krīzes gaismā"),

LTV un LTI limitu makrouzraudzības mērķis ir mazināt kredīticikla izpausmes un vairot finanšu institūciju noturību. Kredīticikla amplitūdas ietekmi nosaka stingrāku LTV rādītāju iedarbība uz tā dēvēto finanšu akcelerācijas mehānismu. Kad pozitīvs ienākumu šoks izraisa mājokļu cenu kāpumu, sagaidāms, ka valstīs, kur noteikti zemāki LTV rādītāji, vērojams mazāks aizņēmumu apjoma pieaugums<sup>(1)</sup>. Turklāt zemāki LTV limiti var vairot banku sistēmas noturību, jo zaudējumi saistību neizpildes gadījumā ir mazāki, savukārt zemāki LTI limiti var mazināt saistību neizpildes iespējamību. Kopumā LTV un LTI limitus uzskata par papildu instrumentiem. Tā kā ienākumi ir stabilāki nekā mājokļu cenas, mājokļu cenu kāpuma apstākļos var noteikt stingrākus LTI limitus. Lai gan praksē LTV un LTI limiti parasti izmantoti kā statistiski limiti, tos iespējams izmantot arī kā laikā mainīgus ierobežojumus. Taču gaidām var būt destabilizējoša ietekme. Pastāv iespēja, ka mājaisaimniecības, sagaidot stingrākus limitus, steigsies saņemt kredītus pie augstiem LTV/LTI rādītājiem.

Lai gan LTV un LTI limiti izmantoti vairākās ES valstīs, to izmantošana Savienībā nav bijusi harmonizēta. Ņemot vērā, ka šiem instrumentiem Savienības līmenī nav saskaņotas definīcijas un vadlīniju, būti noderīgs dziļāks ESRK novērtējums, kas ļautu sniegt makrouzraudzības iestādēm norādījumus.

### **Savstarpējās papildināšanas iespējas**

Pretcikliskais kapitāla buferis, sektorālās kapitāla prasības un aizņemto līdzekļu īpatsvara rādītāju prasības cita citu papildina, jo katrai ir atšķirīgs tvērums (no šaura līdz plašam), riska jutīgums un īstenošana (dažas vērstas uz sistēmiskā riska ciklisko, citas – strukturālo izpausmi). Reizēm uzskata, ka LTV/LTI limiti aizstāj sektorālās kapitāla prasības attiecībā uz mājokļu tirgu. Taču tās vairāku iemeslu dēļ var uzlūkot arī kā papildinājumu uz kapitāla prasībām balstītajiem instrumentiem. Pirmkārt, uz kapitāla prasībām balstītie instrumenti var ietekmēt galvenokārt kredītu piedāvājumu, savukārt LTV/LTI limiti galvenokārt ietekmē pieprasījuma pusi, t.i. klientus, kas izmanto banku aizdevumus. Otrkārt, ja, piemēram, sektorālās kapitāla prasības attiecībā uz mājokļu tirgu pienācīgi neaptver risku, tad LTV/LTI limiti var nodrošināt nepieciešamo aizsargmehānismu. Visbeidzot, uz kapitāla prasībām balstīto instrumentu efektivitāti var iespaidot nepieciešamība pēc koordinācijas starp dalībvalstīm, bet LTV/LTI limitu gadījumā šāda nepieciešamība nepastāv, jo to atsaucis punkts ir līgums starp klientu un finanšu institūciju, nevis pati institūcija. Tāpēc tos mazāk apdraud regulatīvā arbitražā, ko var īstenot, pārceļot uzņēmējdarbību uz citu valsti, vai paralēlā banku sistēma<sup>(2)</sup>.

## **2. Mazināt un novērst pārmērīgu termiņstruktūru neatbilstību un tirgus nelikviditāti**

**Likviditātes rādītāju (piemēram, likviditātes seguma rādītāja; LCR) korekciju un finansējuma avotu ierobežojumu (piemēram, stabila finansējuma neto rādītāja; NSFR) izmantošana makrouzraudzības nolūkos**

LRC (augstas kvalitātes likvidu aktīvu attiecība pret izejošo neto naudas plūsmu nākamo 30 dienu periodā) raksturo bankas spēju izturēt īsu iepriekš noteiktu likviditātes stresa periodu un nodrošina, lai bankas likvidie aktīvi varētu līdzsvarot potenciālu īsu stresa izraisītu likviditātes aizplūdi. Par šā rādītāja definīciju panākta vienošanās Bāzeles komitejā. Ar NSFR (pieejamā stabila finansējuma attiecība pret nepieciešamo finansējuma apjomu) palīdzību tiek noteikta ar mazāk likvidiem aktīviem nodrošināta ilgtermiņa finansējuma apjoma zemākā robeža banku turējumā. Makrouzraudzības politiku abu instrumentu gadījumā var īstenot kapitāla palielinājuma vai citas makrouzraudzības nolūkā veiktas regulatīvo līmeņu korekcijas veidā; tos iespējams vērst arī uz konkrētu banku grupu (piemēram, sistēmiski svarīgām bankām), nevis visu banku sektoru.

Šo instrumentu galvenais vidēja termiņa mērķis ir mazināt pārmērīgu termiņstruktūru neatbilstību un finansējuma risku<sup>(3)</sup>. Turklāt tie var vairot sistēmas noturību pret pārmērīgu kredītesānu un aizņemto līdzekļu īpatsvaru<sup>(4)</sup>. Bankas var izpildīt šīs likviditātes prasības, palielinot finansējuma termiņus vai ieguldot likvidākos aktīvos (vai abējādi). Lai izvairītos no procikliskuma, bankām jāļauj likviditātes apstākļos izlietot izveidotos buferus.

<sup>(1)</sup> Almeida, H., Campello, M. un Liu, C. (2006), *The financial accelerator: evidence from international housing markets* ("Finanšu akselerators: starptautiskajā mājokļu tirgū gūtie pierādījumi"), *Review of Finance* 10, 1.–32. lpp.

<sup>(2)</sup> Tomēr jāatzīmē, ka arī LTV limitus iespējams apiet tikai tiem raksturīgos veidos, izmantojot nenodrošinātos aizņēmumus. Ciktāl bankām ir rīcības brīvība noteikt nodrošinājuma vērtību (piemēram, gadījumos, kad daļa aizdevuma paredzēta mājokļa kvalitātes uzlabošanai), tām var rasties stimuls sniegt optimistiskāku novērtējumu, lai mazinātu LTV rādīto ierobežojumu ietekmi.

<sup>(3)</sup> Nav daudz avotu, kas pierādītu uz likviditāti balstīto makrouzraudzības instrumentu efektivitāti. Dažos pētījumos parādīts, ka LCR vai NSFR precīklisks pielietojums dod pozitīvus rezultātus likviditātes stresa gadījumos. Sk., piemēram, Giordana and Schumacher, *The impact of the Basel III liquidity regulations on the bank lending channel: A Luxembourg case study* ("Bāzele III likviditātes regulējuma ietekme uz banku aizdevumu kanālu: pētījums par Luksemburgu"), speciālistu pētījums Nr. 61, 2011. gada jūnijs; Bloor, Craigie and Munro, *The macroeconomic effects of a stable funding requirement* ("Stabila finansējuma prasības makroekonomiskās sekas") Jaunzēlandes Rezervju bankas diskusiju materiālu sērija DP 2012/05, 2012. gada augusts; vai Van den End and Kruidhof, *Modelling the liquidity ratio as a macro-prudential instrument* ("Likviditātes rādītāju kā makrouzraudzības instrumentu modelēšana"), DNB speciālais pētījums Nr. 342, 2012. gada aprīlis.

<sup>(4)</sup> Sk. Globālās finanšu sistēmas komitejas makrouzraudzības instrumentu izvēles un pielietojuma darba grupas vidusposma ziņojumu par 4. darba virzienu *Transmission Mechanisms of Macro-prudential Instruments* ("Makrouzraudzības instrumentu transmisijas mehānismi"), 2012. gada marts.

Rādītāji, pēc kuriem vadoties tiktu noteiktas stingrākas prasības, varētu būt dati par banku bilancēm, ekonomiskie rādītāji un tirgus (kapitāla, KRM) dati. Tādi rādītāji kā, piemēram, spēcīgas starpbanku darījumu apjomi un procentu likmju pārmaiņas, ECB iespēju izmantošana un nodrošinājuma pieejamība, kā arī signāli par masveida līdzekļu aizplūšanu no bankām (piemēram, steidzama līdzekļu izņemšana vai maksājumi) var palīdzēt noteikt, kad būtu nepieciešams noteikt mazāk stingrus limitus<sup>(1)</sup>. Daži rādītāji var būt tādi paši kā tie, kas saistīti ar laikā mainīgajiem kapitāla prasību instrumentiem.

Sagaidāms, ka CRR ievieš LCR un NSFR kā detalizēti izstrādātas un saistošas prasības tikai pēc atbilstošiem novērošanas periodiem. Pirms instrumentu harmonizēšanas Savienības līmenī paredzams, ka dalībvalstīm būs iespēja ieviest nacionālās likviditātes prasības vai uzraudzības pārmaiņas, ņemot vērā vairākus apsvērumus, t.sk. sistēmiskos likviditātes riskus. Turklāt Savienības tiesību aktu projektos paredzēta iespēja koriģēt likviditātes instrumentus makrouzraudzības nolūkos saskaņā ar Savienības līmenī noteiktu procedūru.

#### **Mazāk stabila finansējuma nesvērtā limita (piemēram, kredītu un noguldījumu attiecības) izmantošana makrouzraudzības nolūkos**

Dažās valstīs, lai ierobežotu pārmērīgu mazāk stabila finansējuma avotu izmantošanu, mazāk stabilam finansējumam noteikti nesvērti likviditātes limiti, piemēram, kredītu un noguldījumu (*loan-to-deposit; LTD*) attiecības rādītājs. Klientu noguldījumi kopumā tiek uzskatīti par stabila finansējuma avotu, kas nozīmē, ka LTD rādītājs (vai tā paplašinātā versija) var izmantot, lai ierobežotu pārmērīgu strukturālo atkarību no mazāk stabila finansējuma. Taču šā instrumenta gadījumā netiek ņemta vērā tirgus finansējuma termiņstruktūra, un tās ietekme bankās ar dažādiem uzņēmējdarbības modeļiem ir atšķirīga. Atbilstošie pasākumi ir pamatfinansējuma rādītāji vai liela apjoma finansējuma rādītāji.

LTD prasības var izpildīt, vai nu samazinot kredīšanas apjomu, vai palielinot noguldījumu apjomu. Nesenās krīzes pieredze parādījusi, ka dažos gadījumos tautsaimniecības leņķa apstākļos noguldījumiem salīdzinājumā ar aizdevumiem ir priekšrocības, jo to apjoms saglabājas stabils vai pat pieaug (sakarā ar līdzekļu pārvietošanu no citiem uzkrājumu veidiem), savukārt pieprasījums pēc aizdevumiem samazinās sakarā ar ekonomiskās aktivitātes kritumu. Tādējādi LTD rādītājs var mainīties atkarībā no cikla, nosakot ierobežojošas prasības augšupejas apstākļos un atceļot ierobežojumus lejupslīdes periodos. Ja aizdevumi un noguldījumi netiek pienācīgi definēti, var rasties regulatīvas arbitražas stimuls, bankas var izveidot jaunas uz parāda vērtspapīriem balstītas finansēšanas struktūras, lai izvairītos no šā finansējuma iekļaušanas aprēķinos.

Nepieciešamības gadījumos LTD rādītāju var izmantot, lai novērstu pārmērīgu aizņemto līdzekļu īpatsvaru vai kredīšanas apjomu (par ko signalizē kredītu attiecības pret IKP rādītājs vai tā dinamika) un uzlabotu banku strukturālās likviditātes pozīcijas.

#### **Nodrošinājuma rezervju un diskontu prasības**

Diskonti un sākotnējā nodrošinājuma rezerves nosaka nodrošinājuma līmeni nodrošinātā finansējuma un atvasināto vērtspapīru darījumu gadījumā. Lielos vilcienos nodrošinātā finansējuma darījumos nodrošinājuma līmeni nosaka tas, kāds diskonts tiek piemērots vērtspapīriem, kurus pieņem kā nodrošinājumu. Atvasināto instrumentu darījumos nodrošinājuma līmenis atkarīgs galvenokārt no sākotnējām nodrošinājuma rezervju prasībām (kas aizsargā tirgus dalībniekus pret iespējamām pozīciju vērtības pārmaiņām darījuma partnera saistību neizpildes gadījumos), kā arī no diskonta, kas tiek noteikts vērtspapīriem, ko iesniedz šo prasību izpildei. Uzraudzības iestāžu noteiktie diskonti un nodrošinājuma rezerves var ierobežot finansējuma straujus kāpumus un mazināt nodrošinātā finansējuma apjoma sarukumu lejupslīdes periodos, t. i. mazināt tirgus likviditātes procikliskumu, potenciāli kavējot likviditātes uzkrāšanos un ārkārtas aktīvu pārdošanu. Tie var palīdzēt arī ierobežot pārmērīgu kredīšanas apjoma un aizņemto līdzekļu īpatsvara kāpumu.

Izmantojot uz visu ciklu vērstu pieeju (izmantojot datu kopas par ilgiem vēsturiskiem periodiem, kas ietver gan stresa periodus, gan stabila tirgus apstākļus), var nodrošināt, ka nodrošinājuma rezerves un diskonti mazāk atkarīgi no tirgus apstākļiem attiecīgajā brīdī. To var papildināt ar diskrecionāriem precikliskiem kapitāla palielinājumiem, lai nepieciešamības gadījumā regulētu nodrošināto finansējumu, nodrošinot reālistiskāku riska cenu un mazinātu pārmērīgu aktivitātes kāpumu. Taču stingrāku prasību noteikšana, īpaši finanšu cikla augstākajā punktā, var destabilizēt tirgus, jo tās ierobežo finansējumu. Rezultātā var kristies aktīvu cenas, kas liek pieaugt diskontiem un nodrošinājuma rezervēm un var izraisīt lejupvērstu spirāli<sup>(2)</sup>.

Tagadējā likumdošana makrouzraudzības iestādēm neparedz nekādu lomu šajā jomā. Ārpusbiržas atvasināto instrumentu gadījumā to varētu apsvērt Eiropas tirgus infrastruktūras regulas (*European Market Infrastructure Regulation; EMIR*) pirmās pārskatīšanas ietvaros. Tā kā nodrošinājuma rezerves un diskonti ir instrumenti, kas vērsti uz tirgus darījumiem, tie būtu pakļauti regulatīvajai arbitražai, tādējādi pozitīvu rezultātu dotu to globāla piemērošana.

<sup>(1)</sup> Heijmans and Heuver, *Is this bank ill? The diagnosis of doctor Target 2* ("Vai banka ir slima? Diagnosti nosaka Target 2"), DNB petījums Nr. 316, 2011. gada augusts.

<sup>(2)</sup> Sk. piemēram, Brunnermeier, M. and Pedersen, L. (2009), *Market Liquidity and Funding Liquidity* ("Tirgus likviditāte un finansējuma likviditāte"), *Review of Financial Studies*, Finanšu pētījumu biedrība, 22.(6) sēj., 2201.–2238. lpp., Gorton, G. and Metrick, A. (2012), *Securitized banking and the run on repo* ("Banku vērtspapīrošanas darbības un repo masveida dzēšana") *Journal of Financial Economics*, Elsevier, 104.(3) sēj., 425.–451. lpp.

### **Savstarpējas papildināšanas iespējas**

LCR, NSFR un LTD prasību gadījumā pastāv to savstarpējas papildināšanas iespējas, ko lielā mērā nosaka to termiņu, jomu un riska jutīguma atšķirības. Likviditātes instrumentus arī var papildināt ar maksātspējas instrumentiem (piemēram, pretcikliskajiem kapitāla buferiem), lai mazinātu aizņemto līdzekļu īpatsvaru un vairotu noturību. Turklāt nodrošinājuma rezervju un diskontu prasības papildina banku iekšējos pasākumus (īpaši NSFR un LTD), jo tie var ietekmēt kopējo tirgus likviditāti un finansējuma stabilitāti.

### **3. Ierobežot tiešo un netiešo riska darījumu koncentrāciju**

#### **Lielo riska darījumu ierobežojumi**

CRD liels riska darījums definēts kā darījums ar kādu klientu vai saistītu klientu grupu, ja tā vērtība ir 10 % vai vairāk no tās pašu kapitāla. Kredītiestāžu un ieguldījumu sabiedrību riska darījumi ar vienu klientu vai klientu grupu nedrīkst pārsniegt vairāk nekā 25 % no to pašu kapitāla (kapitāla). CRD arī dalībvalstīm paredz rīcības brīvību pieejai noteiktiem riska darījumu veidiem (piemēram, ar sistēmiski svarīgiem sektoriem) saistībā ar to riska pakāpi, kas var dot iemeslu makrouzraudzības intervencei. Ierobežojumi attiecībā uz lielajiem riska darījumiem var mazināt koncentrācijas risku, ierobežot darījuma partnera risku un iespējamo kaitīgas ietekmes izplatīšanos (t. sk. uz paralēlo banku sektoru) <sup>(1)</sup>. Tie ierobežo arī finanšu institūciju jutīgumu pret vispārējiem vai sektorāliem šokiem.

Nosakot limitus riska darījumiem ar konkrētiem darījuma partneriem vai sektoriem (piemēram, ar nekustamo īpašumu vai citu finanšu institūciju sektoru), lielo riska darījumu ierobežojumi tiešā veidā veicina risku sadalījumu visa sistēmā <sup>(2)</sup>. Tie arī uzlabo starpbanku tirgus dziļumu un diversificē finanšu un nefinanšu institūciju finansējumu. Turklāt riska darījumu limiti mazina atsevišķa darījuma partnera saistību neizpildes potenciālo ietekmi. Tāpat kā vairuma citu makrouzraudzības instrumentu gadījumā var veidoties procikliskums – kapitālam pieaugot augšupejas periodos, var palielināties riska darījumu limits, savukārt kapitālam sarūkot lejupslīdes laikā, limits var kļūt stingrāks. Turklāt ierobežojums var nomākt izaugsmi vai likt institūcijām atteikties no savu priekšrocību vai pieredzes izmantošanas noteiktos sektoros.

Saskaņā ar CRD finanšu institūcijām noteikta prasība ziņot par riska darījumiem, kas pārsniedz 10 % no kapitāla. Veicot tīkla analīzi, uz šīs informācijas pamata var noteikt, vai makrouzraudzības ierobežojumi ir atbilstoši. Ja nepieciešams, ziņošanas sliekšni var pazemināt, lai ietvertu sistēmiski svarīgas globālas institūcijas ar lielu kapitāla bāzi. CRR projektā paredzēta iespēja nacionālā līmenī makrouzraudzības nolūkos noteikt stingrākus lielo riska darījumu ierobežojumus atbilstoši Savienības līmenī noteiktai procedūrai.

#### **CCP klīringa prasība**

Regulatori var noteikt prasību, lai noteiktu finanšu institūciju darījumu klīrings tiktu veikts caur centrālajiem darījuma partneriem (CCP). Aizstājot divpusēju riska darījumu tīklu ar struktūru, kurā katram dalībniekam ir atsevišķs riska darījums ar CCP, var pārkārtot darījuma partneru risku un centralizēt riska kontroli un saistību neizpildes pārvaldību. Tas var palīdzēt ierobežot kaitīgas ietekmes pārnesei un uzturēt tirgus stabilitāti starpbanku tirgū.

Taču šis instruments ietver arī darījumu izmaksas un palielina regulatīvās arbitražas iespēju, piemēram, pārejot uz tāda veida darījumiem, kas nav pakļauti CCP klīringa prasībām. Turklāt pieaug centrālo darījuma partneru sistēmiskā nozīme, jo tajos koncentrējas darījuma partneru risks, kas var novest pie pārmērīgas ietekmes tirgū, morālā kaitējuma vai sistēmiskā riska (sakarā ar saistību neizpildi) <sup>(3)</sup>. Turklāt CCP riska vadības un risku absorbēšanas kapacitāte lielā mērā nav pārbaudīta, īpaši attiecībā uz darījumu apjomiem, kas varētu būt daudz lielāki. Tāpēc būs nepieciešams stingrs CCP regulējums, t.sk. attiecībā uz piemērotu CCP sanācības un noregulējuma plānu izstrādi. Rūpīgi nepieciešams izvēlēties arī tos produktus, kuru klīrings būs jāveic ar CCP starpniecību.

Atbilstošie rādītāji, pēc kuriem vadoties tiks nolemts, kāda veida līgumiem jānosaka CCP klīringa prasība, ietver standartizāciju, likviditāti, komplicētību un riska raksturojumu, ka arī sistēmisko risku potenciālais samazinājums un starptautiskas harmonizācijas iespējamība.

Visā pasaulē vērojami centieni ieviest standartizētu ārpusbiržas atvasināto instrumentu centralizētu klīringu. Savienībā tas tiks īstenots saskaņā ar EMIR regulu. Tomēr nepieciešama turpmāka izpēte par šāda centralizēta klīringa īstenošanu, pirms to var ietvert makrouzraudzības paņēmieni klāstā. Turklāt, lai šī prasība būtu efektīva, tā jāīsteno visā Savienībā vai pat visā pasaulē.

<sup>(1)</sup> Konkrētu empirisku pierādījumu nav daudz, bet vēsturiska pieredze parāda, ka koncentrācija noteiktos sektoros (bieži vien nekustamā īpašuma sektorā) ir finanšu nestabilitātes epicentrā.

<sup>(2)</sup> Jāņem vērā, ka riska darījumi ar valdības parāda instrumentiem pašlaik neietilpst kategorijā, uz ko attiecas lielo riska darījumu ierobežojumi.

<sup>(3)</sup> Sīkāk šo negatīvo efektu analīzi sk., piemēram, Pirrong, C. (2011), *The economics of central clearing: theory and practice* ("Centralizēta klīringa ekonomika: teorija un prakse"), Starptautiskās mijmaiņas darījumu un atvasināto instrumentu asociācijas diskusiju dokuments Nr. 1, un Singh, M., (2011), *Making OTC Derivatives Safe — A Fresh Look* ("Kā padarīt ārpusbiržas atvasinātos instrumentus par drošiem instrumentiem – svaigs skatījums"), SVF pētījums 11/66.

### ***Savstarpējas papildināšanas iespējas***

Divi iepriekšminētie pasākumi ir savstarpēji papildinoši, jo tie var mazināt darījuma partneru riska sistēmisko ietekmi saistībā ar dažādiem darījumu veidiem. Liela apjoma riska darījumu ierobežojums mazina riska koncentrāciju vienā darījuma partnerī vai vienā sektorā, savukārt CCP klīringa prasība mazina darījuma partneru saistību neizpildes izplatīšanos, pārvaldot risku vienā vietā, kur tas var veidoties. Stingrāku lielo riska darījumu ierobežojumu noteikšana var darboties arī kopā ar sektorālajām kapitāla prasībām vai LTV limitiem un strukturālajiem buferiem, lai nostiprinātu finanšu struktūru. Visbeidzot centralizēts klīrings jāpapildina, nosakot CCP nodrošinājuma rezervju un diskontu prasības, lai vairotu to noturību pret darījuma partneru risku. Šīs prasības jāaskāpo ar prasībām, kas noteiktas darījumiem, kuru klīrings netiek veikts centralizēti.

## **4. Ierobežot neatbilstošu stimulu sistēmisko ietekmi, lai mazinātu morālo kaitējumu**

### ***Papildu kapitāla prasības SSFI***

Sistēmiski svarīgām finanšu iestādēm (SSFI) var noteikt papildu kapitāla buferu prasības. Šādu papildu prasību mērķis ir uzlabot SSFI zaudējumu absorbēšanas kapacitāti. Tas mazina gan stresa situāciju iespējamību, gan to potenciālo ietekmi. Šādus kapitāla buferus varētu noteikt sistēmiski svarīgam bankām, bet tos varētu izmantot arī plašāk, aptverot arī citas sistēmiski svarīgas institūcijas.

Ar šādu buferu palīdzību var koriģēt arī potenciālo finansiālo atbalstu SSFI, kas rodas saistībā ar netiešām valdības garantijām. Tādējādi tiek nodrošināti vienlīdzīgi konkurences apstākļi mazajām un vidējām bankām (kas nav sistēmiski svarīgas) un SSFI ir labāk sagatavotas šoku novēršanai. Kā negatīvus aspektus var minēt to, ka šādas papildu kapitāla prasības var mudināt bankas pārcelt savu darbību uz paralēlo banku sektoru, turklāt tiek skaidri izcelts SSFI statuss, kas aktivizē netiešu valsts finansiālu atbalstu un izkropļo konkurenci. Kopumā Makroekonomikas novērtēšanas grupa nākusi pie slēdziena, ka labums, ko dotu papildu bufera noteikšana SSFI finanšu stabilitātes jomā, pārsniedz ekonomiskās izmaksas (īslaicīga IKP sarukuma izteiksmē).

Banku (un citu institūciju) sistēmisko raksturu nosaka, vadoties pēc salīdzinošiem rādītājiem šādās kategorijās: lielums, savstarpējā saikne, aizstājamība un sarežģītība. Plānots, ka bankām šīs prasības tiks ieviestas paralēli Bāzeles III kapitāla saglabāšanas un precikliskajiem buferiem. Gaidāms, ka kaut kāda veida papildu kapitāla prasības SSFI Savienības līmenī tiks ieviestas ar gaidāmo CRD IV.

### ***Sanācijas un noregulējuma režīmi***

Regulējošo iestāžu rīcībā jābūt līdzekļiem, lai novērstu finanšu krīzes un mazinātu to sekas, ja tās tomēr sākušās. Lai novēršana un mazināšana būtu iespējama, nepieciešami sanācijas plāni (kuri jāizstrādā bankām) un noregulējuma plāni (kuri jāizstrādā atbildīgajām iestādēm). Agrīnas iejaukšanās pilnvaras dod atbildīgajām iestādēm iespēju mēģināt novērst banku bankrotu, ja to veiktie sanācijas pasākumi izrādījušies nepietiekami. Noregulējuma pilnvaras dod tām iespējas pārņemt kontroli pār problēmās nonākušu banku, ja bankas vai atbildīgās iestādes veiktie preventīvie pasākumi nav nesuši rezultātus. Šāds režīms, kas ierosināts Banku sanācijas un noregulējumu direktīvas (BRRD) projektā, vērsts uz to, lai līdz minimumam samazinātu banku finansiālu grūtību un bankrota sistēmisko ietekmi, nodrošinot banku funkciju izpildes nepārtrauktību, ierobežojot bankrotu ietekmi un maksimāli mazinot zaudējumus nodokļu maksātājiem, liekot uzņemties saistības iesaistītajam pusēm (piemēram, caur saskaņotās atbildības uzņemšanos vai administratīvajā procesā atstājot viņu intereses otrajā plānā un nododot kritiskās funkcijas pagaidu bankai vai trešajai personai (pircējam)). Makrouzraudzības skatījumā BRRD palīdz līdz minimumam samazināt riska darījumu koncentrācijas sistēmiskās sekas, uzlabot izpratni par savstarpējo saistību un ierobežot krīzes izplatības ietekmi.

Tās transmisija darbojas caur diviem galvenajiem kanāliem. Pirmkārt, tā ierobežo morālo kaitējumu saistībā ar sistēmiski svarīgām bankām un iespējamo netiešo valsts atbalstu šīm bankām, palīdzot nodrošināt, lai banku bankrota gadījumā zaudējumus ciestu kreditori, nevis trešās personas, piemēram, valsts valdības. Otrkārt, efektīvs noregulējums vājina atsevišķu banku bankrota tiešās vai netiešās negatīvās pārneses sekas (kaitīgo ietekmi). Tas var stiprināt arī sabiedrības uzticību finanšu institūcijām. Gaidāms, ka, novēršot netiešo valsts garantiju iespēju, banku finansējuma izmaksas varētu pieaugt un valsts finansējuma izmaksas – mazināties apmēram vienādā apmērā. Taču banku finansējuma izmaksas būtu daudz lielākas, ja vienīgā alternatīva valsts atbalsta pasākumiem būtu haotisks un potenciāli ilgstošs un dārgs bankrota process. Tādējādi visaptverošiem efektīviem noregulējuma režīmiem vidējā termiņā un ilgtermiņā vajadzētu palīdzēt uzlabot reālās tautsaimniecības piekļuvi kredītiem.

Efektīvu rīcību banku finansiālu grūtību gadījumā varētu apgrūtināt noregulējuma pilnvaru un instrumentu trūkums, nepietiekama uzticēšanās šādu instrumentu pielietojumam un nepietiekams īslaicīgs finansējums, lai nodrošinātu nepieciešamo likviditāti noregulējuma pasākumu īstenošanai. Šie trūkumi jāņem vērā un jānovērš, izstrādājot noregulējuma režīmus.

### **Savstarpējas papildināšanas iespējas**

Papildu prasības SSFI un noregulējuma režīmi viens otru savstarpēji papildina netiešu valsts atbalsta pasākumu iespējas, konkurences izkropļojumu un bankrotu sistēmiskās ietekmes mazināšanā. Papildu prasības var darboties kā *ex ante* papildinājums *ex post* noregulējuma režīmiem <sup>(1)</sup>. Papildu kapitāla prasības SSFI var uzlūkot kā daļu no kapitāla prasību kopuma, kas ietver kapitāla saglabāšanas, pretciklisko un strukturālo kapitāla buferus.

## **5. Stiprināt finanšu infrastruktūras noturību**

### **Noguldījumu garantiju sistēmas (NGS)**

Banku bankrotu gadījumā NGS darbojas kā drošības tīkls bankas kontu turētājiem, kam tiek atmaksāti noguldījumi līdz noteiktam seguma līmenim. Tādējādi NGS stiprina finanšu infrastruktūru noturību, palīdzot novērst masveida līdzekļu izņemšanu no bankām un vairojot uzticību finanšu sistēmai. NGS arī sargā maksājumu sistēmu stabilitāti, jo noguldījumi veido to neatņemamu sastāvdaļu.

Tā kā noteiktas garantijas attiecībā uz banku noguldījumiem, noguldītājiem ir mazāk stimulu izņemt savus noguldījumus, bankai nonākot grūtībās, tas novērs masveida līdzekļu izņemšanu no bankām un tās sistēmiskās sekas. Vispārīgāk runājot, darbojoties kā drošības tīkls, NGS uzlabo finanšu sistēmas efektivitāti, jo vairo konfidenci. NGS efektivitāte atkarīga no tā, cik tās ir uzticamas, kas saistīts ar pienācīgu finansējuma nodrošinājumu. NGS *ex ante* finansējums, pamatojoties uz attiecīgās bankas risku, ir pretciklisks un tādējādi tam var būt tieša pozitīva ietekme makrouzraudzības stabilitātes ziņā <sup>(2)</sup>.

Ja seguma līmenis ir ļoti augsts, neierobežots vai neskaidri definēts, vai ja finansējums nav pamatots ar riskiem, var veidoties negatīvā stimula efekts. Noguldītāji var nesekot līdzī bankas darbībai, kas noved pie morālā kaitējuma. Turklāt nefondētu NGS gadījumā bankām var būt jāveic maksājumi lejupslīdes periodos, kas var radīt negatīvas procikliskas sekas. Visbeidzot, pārrobežu koordinācijas trūkums var izraisīt nevēlamu konkurenci starp NGS. Tādējādi ir svarīgi, lai Savienībā turpinātos centieni harmonizēt NGS struktūru, arī Komisijas ierosinātās NGS direktīvas pārstrādātās versijas projekta kontekstā. Makrouzraudzības iestādēm cieši jāseko NGS izstrādei un ieviešanai, kā arī jāpiedalās tajā, īpaši attiecībā uz seguma līmeni un finansējuma kārtību.

### **Nodrošinājuma rezervju un diskontu prasības attiecībā uz CCP klīringu**

Tāpat kā divpusēji veikta klīringa gadījumā nodrošinājuma rezervju un diskontu prasībām attiecībā uz centralizēti veiktu klīringu var būt sistēmiskas sekas. Nosakot atbilstošas diskontu prasības un sākotnējās nodrošinājuma rezerves, CCP jāņem vērā tirgus likviditāte, procikliskā ietekme un sistēmiskie riski. Konkrēti būtu jānosaka atskata periods (laika posms, ko izmanto vēsturiskā svārstīguma aprēķinam), lai novērstu pārmērīgu procikliskumu. Tas mazina nodrošinājuma rezervju prasību traucējošās pārmaiņas un nodrošina caurredzamas un paredzamas procedūras prasību koriģēšanai. Turklāt CCP būtu jāierobežo atkarība no komerciāliem kredītreitingiem nodrošinājuma rezervju un diskontu prasību aprēķinos. Šīs abas prasības ietvertas tehnisko standartu projektā, kas pievienoti EMIR regulai.

Piemērojot šīs prasības, CCP jā saglabā elastība un atbildība, sabalansējot pašaizsardzības nepieciešamību ar vēlmi nodrošināt sistēmisko stabilitāti. Tā kā nākotnē gaidāms CCP sistēmiskās nozīmes pieaugums finanšu sistēmā, svarīgāks kļūs atbilstošs CCP regulējums, un tas saistībā ar mikrouzraudzības mērķiem atspoguļots EMIR regulā. Lai gan EMIR regula pagaidām neļauj makrouzraudzības iestādēm noteikt CCP nodrošinājuma rezervju prasības, šis jautājums var tikt vēlreiz aplūkots pirmajā plānotajā EMIR regulas pārskatīšanas reizē.

### **Biežāka informācijas atklāšana**

Vienlaikus informācijas atklāšanai mikrouzraudzības mērķiem makrouzraudzības iestādes varētu noteikt papildu informācijas atklāšanas prasības, ņemot vērā strukturālo vai ciklisko sistēmisko risku. Caurredzamība ļauj tirgus spēkiem darboties kā disciplinējošam mehānismam uz atsevišķu iestāžu uzvedību un ļauj precīzāk novērtēt riska cenu finanšu sistēmā. Informācijas atklāšana arī varētu ierobežot stresa izplatīšanos finanšu sistēmā, samazinot neskaidrību par noteiktu risku apjomu un vietu un sistēmas savstarpējām saiknēm.

<sup>(1)</sup> Sk., piemēram, Claessens, Herring and Schoenmaker, 2010, *A Safer World Financial System: Improving the Resolution of Systemic Institutions* ("Finanšu sistēma drošākā pasaulē: sistēmisko institūciju noregulējuma uzlabošana"), *Geneva Reports on the World Economy* (London, UK: CEPR), un Claessens et al, *Crisis Management and Resolution: Early Lessons from the Financial Crisis* ("Krizes vadība un noregulējums: finanšu krīzes pirmās mācību stundas"), SVF speciālistu diskusiju materiāls 11/05, 2011. gada 9. marts.

<sup>(2)</sup> Sk., piemēram, Acharya, Santos and Yorulmaz, *Systemic Risk and Deposit Insurance Premiums* ("Sistēmiskie riski un noguldījumu apdrošināšanas prēmijas"), *FRBNY Economic Policy Review*, 2010. gada augusts.

Ja tiek atklāta skaidrāka informācija, tas var sekmēt risku izpratni un vairot tirgus disciplīnu. Tādējādi pieaug tirgus konfidence un tiek nodrošināta finanšu stabilitāte, novēršot tirgus sabrukumu, kāds, piemēram, bija vērojams starpbanku tirgū pēc *Lehman Brothers* sabrukuma. No otras puses, makrouzraudzības un mikrouzraudzības informācijas atklāšanas prasības ne vienmēr iespējams saskaņot. Vispārēji uzlabojumi informācijas atklāšanas jomā var, piemēram, atklāt problēmās nonākušās bankas, izraisot atsevišķus bankrotus bez sistēmiskām sekām. Pamatā pieejamie empīriskie dati atbalsta stingrāku informācijas atklāšanas standartu ieviešanu<sup>(1)</sup>. Runājot par juridisko piemērošanu, CRR projektā paredzēta iespēja nacionālā līmenī makrouzraudzības nolūkos noteikt stingrākus lielo riska darījumu ierobežojumus atbilstoši Savienības līmenī noteiktai procedūrai.

### **Strukturālais sistēmiskā riska kapitāla buferis**

Paredzams, ka gaidāmā CDR IV ieviesīs sistēmiskā riska buferi, lai novērstu un mazinātu strukturālo risku (turpmāk tekstā – “strukturālais kapitāla buferis”) atbilstoši Savienības līmenī noteiktai procedūrai. Strukturālo kapitāla buferi var izmantot, lai stiprinātu banku sistēmas vai tās apakšvienību noturību pret iespējamiem šokiem, ko izraisa strukturālais sistēmiskais risks. Šādu risku var izraisīt pārmaiņas tiesību aktos vai grāmatvedības standartos, reālās tautsaimniecības cikliskā ietekme, liels finanšu sistēmas īpatsvars IKP vai finanšu jauninājumi, kuri vairo sarežģītību.

Strukturālais kapitāla buferis uzlabo noturību, palielinot zaudējumu absorbēšanas kapacitāti. Šādi lielāka daļa no lejupvērstā riska tiek nodota kapitāla vērtspapīru turētājiem un tiek uzlabota maksātpēja, tādējādi samazinot strukturālā riska istenošanās iespēju. Strukturālā kapitāla bufera negatīvā ietekme pārrobežu mērogā ietver vienlīdzīgu konkurences apstākļu zudumu, banku brīvprātīgā kapitāla sarukumu un pāreju uz ēnu banku sistēmu. Taču lielāks strukturālā kapitāla buferis arī ierobežo aizņemto līdzekļu īpatsvaru un risku uzņemšanos.

Ir grūti noteikt strukturālā kapitāla bufera piemērošanas indikatorus. Iepriekšminētā strukturālā neaizsargātība var tikt izmantota kā vadlīnijas. Pēc tam, kad būs uzkrāta pieredze strukturālā kapitāla bufera piemērošanā, jāanalizē tā pielietojums strukturālā riska novēršanā.

### **Savstarpējās papildināšanas iespējas**

Tā kā iepriekšminēto pasākumu mērķis ir stiprināt vispārējo finanšu struktūras noturību, tie ietekmē daudzus citus instrumentus. Piemēram, NGS varētu papildināt likviditātes instrumentus, nodrošinot stabilu noguldījumu finansējuma bāzi. Tie arī varētu papildināt strukturālo kapitāla buferi (un citus uz kapitāla prasībām balstītos instrumentus), jo tie samazina bankrotu skaitu. CCP un darījumu, kuru klīrings netiek veikts centralizēti, nodrošinājuma rezervju un diskontu prasības jānosaka, lai nodrošinātu vienlīdzīgu darbības nosacījumus. Turklāt nodrošinājuma rezervju un diskontu prasības (gan CCP, gan citiem darījumiem) varētu papildināt aizņemto līdzekļu attiecību, samazinot pārmērīgu aizņemto līdzekļu īpatsvaru. Tā kā informācijas atklāšana samazina informācijas asimetriskumu, tādējādi iespējams uzlabot tirgus konfidenci un palielināt tirgus likviditāti.

Strukturālā kapitāla bufera ietekme var pastiprināt citu uz kapitāla prasībām balstīto instrumentu, piemēram, pretciklisko buferu, ietekmi. Tāpēc nepieciešama koordinācija, lai pieņemtu lēmumus par atbilstošo kopējo kapitāla prasību līmeni.

## **2. papildinājums**

### **Makrouzraudzības politikas vidējā termiņa mērķi apdrošināšanā:**

Makrouzraudzības apsvērumi apdrošināšanas jomā joprojām atrodas sākumstadijā. To nosaka vairāki apstākļi.

- lielāko daļu apdrošināšanas sabiedrību krīze nosacīti neskāra,
- tradicionālo apdrošināšanas darbību zema sistēmiskais risks, kam raksturīga galvenokārt uz saistībām orientēta ieguldījumu stratēģija, augsts ilgtspējas līmenis un zema masveida līdzekļu izņemšanas iespēja,
- apdrošināšanas uzraudzības starptautisko standartu trūkums, lai gan Maksātpējas II principu ieviešana Savienībā noteiks vienotu standartu.

Tomēr dažas apdrošināšanas sabiedrības paplašinājušas darbību jomās, kas, iespējams, varētu veicināt vai pastiprināt sistēmisko risku. Īpaši netradicionālās apdrošināšanas darbības un ar apdrošināšanu nesaistītās darbības varētu tās pakļaut finanšu un uzņēmējdarbības cikla kopējiem riskiem. Tā notiek, piemēram, ar kredītriska mijmaiņas darījumiem (CDS) tajos gadījumos, kad tos neveic nodrošinājuma saņemšanai<sup>(2)</sup>.

<sup>(1)</sup> Hirtle, B., 2007, *Public disclosure, risk, and performance at bank holding companies* (“Banku holdingkompāniju sabiedrībai sniegtā informācija, riski un darbības rezultāti”), *Federal Reserve Bank of New York* speciālistu ziņojums Nr. 293; Goldstein, M. A., Hotchkiss, E. S., Sirri, E. R., 2007, *Transparency and liquidity: A controlled experiment on corporate bonds* (“Caurredzamība un likviditāte: kontrolēts eksperiments ar uzņēmumu obligācijām”), *The Review of Financial Studies* 20(2), 235.–273. lpp.; Botosan, C. A., 1997, *Disclosure Level and the Cost of Equity Capital* (“Sniegtās informācijas apjoms un pašu kapitāla izmaksas”), *The Accounting Review*, 72. sēj., Nr. 3, 323.–349. lpp.

<sup>(2)</sup> Starptautiskā apdrošināšanas uzraugu apvienība (IAIS), 2011. gads, *Insurance and Financial Stability* (“Apdrošināšana un finanšu stabilitāte”).

Netradicionālo apdrošināšanas darbību ietekme uz finanšu sistēmu un tautsaimniecību varētu būt plašāka, piemēram, finanšu garantijas, kuras pirms krīzes izmantoja, lai uzlabotu sarežģītu strukturēto produktu reitingu. Ar apdrošināšanu nesaistītās darbības (piemēram, vērtspapīru aizdošana) un grupu struktūras (piemēram, "*bancassurance*") arī varētu stimulēt finanšu sistēmas savstarpējo saikni. Starptautiskā apdrošināšanas uzraugu apvienība (IAIS), kas šīs darbības izmanto, lai noteiktu sistēmiski nozīmīgas pasaules mēroga apdrošināšanas sabiedrības, arī uzskata, ka šāda veida darbībām ir lielāka sistēmiskā nozīmība.

Pasākumu ieviešana pret netradicionālām apdrošināšanas darbībām un ar apdrošināšanu nesaistītām darbībām (saskaņā ar IAIS definīciju) ir sarežģīta. To nosaka neskaidrais nodalījums; uzraugi bieži vien atšķirīgi klasificē vienas un tās pašas darbības (piemēram, trešo personu aktīvu pārvaldību). Tāpēc nepieciešama analīze pēc būtības, lai noteiktu konkrēta produkta vai pakalpojuma risku.

Papildu iepriekšminētajiem strukturālajiem apsvērumiem sistēmiskajam riskam apdrošināšanas sektorā ir cikliskā dimensija, jo apdrošinātāji ir būtiski ieguldītāji un var pieņemt riskantākus vai mazāk riskantus aktīvus. Savienībā Maksāspējas II principi ievieš apdrošināšanas sabiedrību bilanču konsekvētu novērtēšanu tirgū. Tas ietver aktīvu puses novērtējumu pēc tirgus cenas, bet pasīvus vērtē pēc diskontētās naudas plūsmas, izmantojot bezrisku procentu likmes. Tādējādi apdrošināšanas sabiedrībām, kuras pārdod ilgtermiņa produktus, bilance un kapitāla līmenis ir svārstīgs. Tas varētu pastiprināt nozares un visas finanšu sistēmas prociklisko dinamiku. Augšupejas laikā pārmērīgi pieaug riskantu aktīvu cenas, tādējādi palielinot tirgum atbilstošu kapitālu attiecībā pret regulatīvajām kapitāla prasībām, bet lejupslīdes laikā notiek tā samazināšanās. Tas var radīt pārmērīga riska uzņemšanās iespēju augšupejas laikā un spiedienu atbrīvoties no riskantajiem aktīviem lejupslīdes laikā. Tāpēc Maksāspēja II pašlaik ietver pretcikliskuma mehānismus, t. sk., kapitāla vērtspapīru riska simetrisku pielāgošanās faktoru (*equity dampener*), iespēju pagarināt atveseļošanās periodu un bezrisku procentu likmes līknes ekstrapolāciju uz fiksētu galīgo ārpus biržas tirgato nākotnes darījumu likmi. Turklāt notiek diskusijas par "pretcikliskuma prēmijas" un "saskaņotu korekciju" iekļaušanu – to mērķis ir veikt kapitāla līmeņa korekcijas, ņemot vērā pārmērīgo svārstīgumu. Ja šie mehānismi netiktu rūpīgi izstrādāti, tie varētu radīt neparedzētas sekas gan apdrošinātājiem, gan visai sistēmai. Ir svarīgi, ka šādi mehānismi ir caurredzami un cikla augšupejas laikā veicina buferu veidošanu, kurus var izmantot lejupslīdes laikā.

Kopumā var teikt, ka sistēmiskā riska strukturālā dimensija galvenokārt attiecas uz netradicionālajām darbībām un ar apdrošināšanu nesaistītajām darbībām. Šīs darbības visdrīzāk izplatīs risku visā finanšu sistēmā un tādējādi to ierobežošana jāparedz šajā dokumentā izklāstītajos vidējā termiņa mērķos un instrumentos. Ciktāl šādas darbības ietver atbilstošus kritērijus sistēmiski nozīmīgu apdrošināšanas sabiedrību noteikšanai, tās atbilst vidējā termiņa mērķim ierobežot nesaikaņotu morālā kaitējuma briesmu mazināšanas centienu sistēmisko ietekmi. Tomēr jāņem vērā, ka šis scenārijs attiecībā uz apdrošināšanas sabiedrībām īstenojas retāk nekā attiecībā uz bankām. Strukturālā dimensija saistīta arī ar apdrošināšanas un citu finanšu sektora vienību savstarpējo saikni un tās izraisīto risku izplatīšanās iespējamību. Uz to attiecas vidējā termiņa mērķis ierobežot tiešo un netiešo riska darījumu koncentrāciju. Visbeidzot, cikliskā dimensija cieši saistīta ar endogēniska riska uzņemšanos un ārkārtas aktīvu pārdošanu.